

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

Opggericht door Kolonel
G. E. V. L. van Zuylen
21 Maart 1900.

OOST EN WEST

„Het Koloniaal belang
is een Algemeen
Nederlandsch belang.“

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland, bij vooruitbetaling . . . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland 4.—
Afzonderlijke nummers 0.05

Prijs der Advertentiën.

Per regel f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels 0.09
„ „ „ 1000 „ 0.08

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie“, en gezonden aan de Presidente, 7a Heerengracht, Den Haag.
Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 51 Verhulststraat.
Voor Advertentiën tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG“, NIEUWE MOLSTRAAT 20, beiden den Haag.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indië onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zodoende en ook door het verleen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 'sjaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in één'schenken van f 100, zijn donateur(trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Koloniaal Weekblad toegezonden

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen. Witte Kruis-Kolonie. — Koloniale Praatjes. — Perskroniek. — Surinaamsche Schetsen. — O.-I. Berichten. — West-Indische Berichten. — Van Vreemde Koloniën. — Inhoud van Tijdschriften. — Feuilleton.

Mededeelingen.

Van de Redactie-Commissie:

Berichten van de Witte Kruis-Kolonie:

Van Mevr. Alice van Emmerik—Cleverly ontvingen wij een schrijven van 22 Mei j.l. uit Salatiga, en een paar Witte Kruis Bladen, met het verzoek daaruit het een en ander over te nemen betreffende: „De eerste poging tot het leggen van een kiem tot vrijwillige emigratie van Javanen naar Midden-Celebes“, waaraan wij gaarne voldoen:

De heer van Emmerik beschrijft o.a. hoe hij zich op 18 Januari j.l. te Semarang met een groep inscheepte bestaande uit 32 personen, zijn persoon er onder begrepen.

De 31 overigen bestonden uit 17 Witte-Kruis-Kolonisten, waaronder 10 jongens van ongeveer 16 jaar oud, 5 volwassen mannen, waarvan een met zijne vrouw en een oude vrouw, en verder uit 14 mannen uit dessa's niet ver van de Witte-Kruiskolonie gelegen.

„Van de reis met een der booten van de Paketvaart zal ik schrijft hij, niets anders vertellen dan dat wij allen goed en wel 28 Januari te Donggala aankwamen na eene reis zonder eenig slecht weer en met ternauwernood eenigen regen.

Toen de boot echter bij Donggala het anker liet vallen, begon de lucht opeens zwaar te betrekken. De boot lag slechts eenige honderden meters van den wal en wij verlangden allen hard de beperkte ruimte op de drukkende boot te verlaten. Dit ging echter zoo gemakkelijk niet. Ten eerste waren wij met ons twee en dertigen, ten tweede lagen al onze gereedschappen enz. in het ruim, ten derde hadden wij onze drie muilezels ook mee te voeren, ten vierde was het zeer moeilijk een vaartuig te krijgen. . . . over de vijfde oorzaak zal ik maar zwijgen. Na veel wachten, moeite en tobben, gelukte het ons allen, de muilezels daaronder begrepen, om met onze goederen en ruim 20 zakken rijst op 2 pentjaras (dubbele prauwen, voorzien van een soort vloer) een plaatsje te krijgen, terwijl de regen hoe langer hoe meer in

hevigheid toenam, zoodat wij, ondanks dat enkelen van ons een pajong hadden, spoedig kletsnat waren. Ondanks alles heerschte echter een zeer opgewekte geest onder het troepje, hetgeen bleek uit het hartelijk gezang, dat aangeheven werd, toen de vaartuigjes van de boot gestooten en naar den lang begeerden wal geroeid werden.

Toen wij half den afstand naar den wal afgelegd hadden, gebeurde er iets dat heel wat beweging onder het troepje veroorzaakte. Een der muilezels namelijk, scheen niet tevreden te zijn met de langzame manier waarop wij den wal naderden en werd zoo bewegelijk, dat hij eindelijk in het water terecht kwam. Algemeen geroep van: „houdt hem! pakt hem!“ vooral de oude nènèk, die bij ons was, toonde zich begaan met het lot van het arme beest en deed denken aan een scheepskapitein op een schip in nood. Ik vreesde zelfs, dat hare teere gevoelens voor den grooten, lobbachtigen steiloor er haar toe zou brengen om hem na te springen. Al dat gealarmeer bleek spoedig geheel onnoodig te zijn, want de muilezel zwom met zulk een krachtigen, zekeren slag naar den wal, dat hij daar al onder dak was, terwijl wij nog op onze pakken en zakken onder eenen hevigen slagregen zaten.

De Assistent-Resident van Donggala was op dienstreis. De Controleur van Vuuren, die intusschen van onze komst had gehoord, had een zeer ruim en bijzonder geschikt, aan het strand gelegen, huis voor ons ingehuurd, waar wij spoedig gelegenheid hadden onze druiptnatte kleeren tegen droge te verwisselen.

Daar ik met een der volgende booten één timmerman en nog heel wat goederen verwachtte, besloot ik met mijn troepje een paar weken te Donggala te blijven, ook opdat wij, alvorens de wildernis in te gaan, ons eenigszins aan het klimaat zouden kunnen wennen. Tegen dit oponthoud was te minder bezwaar omdat er voor allen gelegenheid genoeg was om betaalden arbeid te verrichten voor anderen.

Op 5 Februari kwam de Assistent-Resident Engelenberg van zijn tournee thuis en hij was zoo belangstellend en vriendelijk om mij dienzelfden dag nog op te zoeken.

Ontzettende windvlagen en een daaropvolgende totale windstilte dwongen ons het besluit te nemen de verdere reis te voet langs het strand te doen. Om vijf uur precies werd den volgenden ochtend de reis aangevangen. Voor mij, omdat ik mij zoo uiterst zwak gevoelde en voor de anderen, omdat zij hun en mijn barang te dragen hadden, was het een ellendige reis, omdat de weg gedeeltelijk feitelijk onbegaanbaar is en ofschoon ik door de goede zorgen van den Heer Engelenberg de beschikking had over een paard, zag ik mij gedwongen omstreeks halverwege een paar vlerkprauwtjes in te huren, waarmee ik met een gedeelte onzer barang en eenige der zwakkere jongens om vijf uur 's namiddags zoo ziek als een zieke kat te Poeloe aankwam. De overigen kwamen doornoe ruim een uur later aan.

Ik werd door den civielen en militairen gezaghebber van het Paloedistrict, den heer L. Dersjant hartelijk welkom geheeten en hij verleende mij en die bij mij hoorden de meest gulle gastvrijheid.

Herhaaldelijk had ik gelegenheid om de opgewektheid en den tact om met de luidjes om te springen van dezen jeugdigen officier te bewonderen.

Ons aankomstfeest werd bijgewoond door ongeveer 120 inlandsche hoofden en hunne volgelingen. Een karbouw, die den vorigen dag geslacht was, verminderde de feestelijke stemming niet, hoewel het doden van het dier door een persoon, die voor den

aanvang van het feest vertrok, een „moord“ genoemd werd. Ook hier hield de heer Dersjant een toespraak, die door een van mij gevolgd werd.

In de tusschenbedrijven hadden de aanwezigen gelegenheid om de ploegen, die wij meegebracht hadden, (het gebruik van welk nuttig werktuig in deze streken onbekend is) te bezichtigen. Op voorstel van den heer Dersjant werden er eenige touwen gehaald en eenige oogenblikken later kliefde een der ploegen, door een twintigtal mannen voortgetrokken, den grond. Dit geschiedde onder een uitbundig gejuich en de hilariteit steeg nog hooger toen men de trekkers karbouwen (bèngga) begon te noemen. Hu! karbouw! Vooruit karbouw! Een beetje harder trekken karbouw! Totdat de trekkers, die zich intusschen in het zweet hadden gewerkt, hun rol van buffel moede waren en er het lijntje bij neerlegden.

Met volle kennis en toestemming der betrokken hoofden werd door den heer Dersjant als vertegenwoordiger van den Assistent-Resident van Midden-Celebes ten behoeve van de eerste Witte-Kruiskolonie op de buitenbezittingen een stuk grond ter grootte van 1000 bouws aangewezen.

Water is er in overvloed om sawahs te maken. De grond is rijk! Een mooi bosch waaruit men het noodige hout voor huizen en andere gebouwen kan halen. Heerlijk klimaat! Een land van melk en honig.

Vlak bij de woningen werd een put gegraven, op twee meters diepte vonden ze heerlijk helder drinkwater!

Natuurlijk is het eerste werk huizen opzetten en begaanbare wegen maken. Allen, mannen en jongens, hebben een stuk van \pm 10 roe voor een eigen tuin, dien zij in hun vrijen tijd bewerken.

„Het laat zich aanzien, dat het betrekkelijk weinig moeite zal kosten om al dadelijk \pm 150 bouws tot sawahs te maken.

Verder deelt Mevr. van Emmerik ons mede: Wij zijn hier te Warak bezig met het vormen van de tweede groep emigranten. De kinderen meegemeld zijn er waarschijnlijk tusschen de zestig en zeventig zielen, die naar wij verwachten den 7den Juni van Semarang zullen vertrekken.

Niettegenstaande de afwezigheid van den Directeur gaat alles hier geregeld, en de te veld staande gewassen beloven een goeden oogst. Een flinke hoeveelheid mooi witte arrowroot is gereed voor de markt.

Wij voegen hier nog aan toe, dat deze aanvankelijk gunstige berichten ons, en zeker ook de lezers van „Oost en West“, zeer verheugen, doch maken van deze gelegenheid tevens gebruik, belangstellenden nog eens er aan te herinneren, dat geldelijke hulp voor het goede doel dat de heer en Mevrouw van E. nastreven, ten eerste welkom zal zijn.

KOLONIALE PRAATJES.

Arm Suriname!

Aldus riep *Onze West* in haar nummer van den 16en Februari ll. uit, toen in de kolonie verluide, dat de doortrekking van den spoorweg tot Dam niet alleen gevaar liep niet tot stand te zullen komen, maar dat zelfs de mogelijkheid bestond dat de aanleg reeds zou worden gestaakt wanneer men den Brownsweg zou hebben bereikt, en wij ontleenden aan 't blad in ons nummer van den 21en Maart ll, devolgende verzuchting:

„Wij aarzelen niet als onze overtuiging uit te spreken, dat dit een ramp zoo zijn voor de

kolonie. Het beteekent, dat men de hoop op ontwikkeling van het achterland van Suriname opgeeft.

De spoorweg in de richting van het Lawagebied, met zooveel plechtigheid aangekondigd als een chemin de fer de pénétration, zou dan ten slotte neerkomen op een lijntje van Paramaribo naar de eerste en gemakkelijkst bereikbare goud-zône.

Juist die gedeelten der kolonie voor welke de spoorwegaanleg dringend noodzakelijk was, zullen verstoken blijven, terwijl de spoorweg geen nieuwe terreinen bereikbaar zal maken."

Zijne argumenten, verder uitwerkende, drong het blad ten sterkste aan om het «arme Suriname» voor deze mogelijkheid te behoeden.

Deze mogelijkheid leek ons geenszins uitgesloten in den toenmaligen crisis-tijd, toen het den leiders onzer politiek begrijpelijkerwijze minder aangenaam moest wezen met plannen voor den dag te komen, waarop ernstige critiek niet kon uitblijven, eene critiek, die ook nu te wachten is op het doortrekkingsplan, waarbij na de herhaalde misrekeningen op het gebied van productieve werken ook nu weder de erkenning van een tegenvaller in de kosten van den spoorweg-aanleg bij de uiteenzetting van het plan niet kon uitblijven. Wij hebben dan evenals andere bladen het pleit van *Onze West* tot het onze gemaakt, overtuigd dat het koloniaal belang en daarmee ook dat van het moederland niet zou zijn gediend door het halve werk, waarmede men de kolonie wilde afschepen.

Het moest dus *Onze West* een voldoening zijn geweest, dat haar pleit en hare argumenten blijkbaar hebben ingeslagen, daar toch het ontwerp betreffende de doortrekking van den spoorweg tot Dam sedert aan de Tweede Kamer ter behandeling werd aangeboden. De voldoening van het blad spreekt zich uit in het artikel, voorkomende in zijn nummer van den 8en Juni ll., waaraan wij in onze rubriek Westindische Berichten het een en ander ontleenden en waarin het al zijne klimmende argumenten voor de doortrekking van den spoorweg als minderwaardig spel overboord werpt en deze doortrekking ontraadt, teneinde evenwel de daarvoor toe te stane gelden aan te wenden voor den aanleg van bestuurswege van de spoorlijnen Spieringshoek—Meerzorg en Paramaribo—Saramacca, met het oog op het bacoven-transportvraagstuk.

Vanwaar die volte-face?

Zijne motieven zet het blad uiteen in het door ons hierachter ontleende. De toestanden zijn veranderd, heet het daarin, en er wordt gewezen op de nieuwe bacove-cultuur. Maar dagteekent deze dan na den 16den Februari ll., toen het blad in de mogelijkheid, die zich te dien tijd opdeed, een nieuwe ramp voor Suriname zag?

En zijn deze dan zoo veranderd sedert het den 20en Maart ll. ten aanzien van het particuliere tramplan Spieringshoek—Meerzorg het volgende schreef, juist met het oog op het bacove-transport:

«Gelukkig wordt de meening dat het uitsluitend transport te water tot een mislukking zou moeten leiden, door bevoegden niet gedeeld. De benodigde ponten kunnen, voor zoover er geen tijd meer is ze in de kolonie te bouwen, van elders worden besteld, evenals sleepboten. Van meer dan eene zijde bestaan reeds plannen tot het doen uitkomen van sleepboten, terwijl verder zal moeten worden onderzocht in hoeverre op den particulieren ondernemingsgeest kan worden gerekend om sleepersdiensten te exploiteeren, wier rentabiliteit bij voorbaat verzekerd schijnt.

Is dus tramaanleg wenschelijk, men kan niet zeggen dat hij onontbeerlijk is om het succes te verzekeren. Het wil ons zelfs voorkomen, dat de tram-onderneming waarschijnlijk met grooter bezwaren te kampen zal hebben dan het watertransport. In de eerste plaats rijst de vraag, of een spoorweg die evenwijdig loopt aan een waterweg, goedkoper vracht zal kunnen vervoeren dan de waterweg. Waarbij komt dat de weg waarover de spoor zal worden gelegd, op vele plaatsen zigzags vorint die den aanleg kostbaar maken, ook al besluit men die bochten af te snijden.»

Is thans de tramaanleg onontbeerlijk gebleken? Is de vraag of een spoorweg, die evenwijdig loopt aan een waterweg, goedkoper vracht zal kunnen vervoeren dan de waterweg door het blad voor zijn plotselingen ommekeer onder de oogen gezien? Met het voorbeeld van het vervoer naar de placers voor oogen, kan voor deze vraag bezwaarlijk door het blad een bevestigend antwoord zijn gevonden. Zijn de bezwaren wat kosten aangaat door het blad onder de oogen

gezien voor de hier bedoelde lijn?

Niets van dat al en wij meenen dan ook dat dit onberaden advies ter bevoegder plaatse zal worden gedeponereerd waar het behoort.

De kolonie heeft reeds genoeg loergeld betaald door alles op ééne kaart te zetten, eerst met de suiker, toen met de cacao, om nu de mogelijkheid bestaat naast den zeker niet gering te schatten landbouw eene bloeiende goud-industrie in het leven te roepen, deze mogelijkheid los te laten.

Een bloeiende goud-industrie?

Was het niet *Onze West*, die telkens na 16 Februari en 20 Maart, nog zeer onlangs, op feiten wees, die het gerucht betreffende de uitputting der Sarakreek-placers naar het rijk der fabelen zouden verwijzen, niet *Onze West*, die door het ontmoedigend resultaat der gouvernements-exploïtatie van het Lawa-gebied geenszins overtuigd, op feiten wees, die zouden aantonen dat het gebied niet zoo betrekkelijk arm aan edel metaal was, als zou zijn bevonden, niet *Onze West*, die wist mede te deelen, dat men slechts wachtte op de openstelling van het Lawa-gebied voor concessie-aanvragen?

De mogelijkheid, ja de waarschijnlijkheid bestaat dat de doortrekking van den spoorweg tot Dam nieuwe terreinen tusschen dat voorloopig eindpunt en het Lawa-gebied binnen het bereik der exploitatie brengt.

Moet men nu dit alles loslaten voor de nieuwe snof de bacoven cultuur?

Den aanleg der lijn Spieringshoek—Meerzorg op grond van de door *Onze West* in haar nummer van 20 Maart ll. aangevoerde en in dat van den 8en Juni ll. bij haren ommekeer niet ontzenuwde argumenten, voorloopig beslist ontraadende, zouden we niet aarzelen om indien de tramlijn Paramaribo—Saramacca bepaaldelijk noodig zoude wezen voor de opening van laatstgenoemd district den aanleg dier lijn van gouvernementswege te bepleiten, doch niet met loslating van het doortrekkingsplan, hetgeen wij met *Onze West* van 16 Februari ll. eene ramp voor de kolonie zouden blijven achten.

Pers-kroniek.

INHOUD: Indische specialiteiten in de Eerste Kamer: een aansporing der Nieuwe Courant en de Nieuwe Rotterdamse Courant. — Over de tweede jaarmarkt te Soerabaja in de Nieuwe Rotterdamse Courant.

Wij gaan den vacantielijd tegemoet en daarmede nadert weer de periode dat artikelen over indische aangelegenheden schaarsch in de nederlandsche dagbladers zijn te vinden. Voeg hierbij de windstilte op politiek terrein en het behoeft geen nader betoog, dat het voor een kroniekschrijver lastig wordt geschikte stof te vinden.

Zoo troffen wij in de afgelopen week een artikel aan in de Nieuwe Courant, waarbij aangedrongen wordt om bij de a.s. vervulling van een vacature in de Eerste Kamer door de Staten van Gelderland iemand te kiezen op de hoogte van indische zaken. Zoals men weet was de heer Franssen van de Putten de laatste indische specialiteit van naam in de Eerste Kamer. De oud-gouverneur-generaal v. d. Wijck, indertijd door de Staten van Noord-Holland tot lid der Eerste Kamer gekozen, vervulde het mandaat slechts korten tijd. Gedurende meer dan drie jaren bleef de Senaat dan ook zonder de voorlichting van iemand, die met gezag over indische zaken kon spreken.

Nu meent de Nieuwe Rotterdamse Courant, in deze het verlangen der Nieuwe Courant ondersteunend, dat de Provinciale Staten, die binnen kort een keuze moeten doen, hiervoor een indische specialiteit moeten kiezen.

„Toen,” zoo zegt het blad, „kort geleden, de Staten van Drenthe een nieuw lid hadden af te vaardigen, heeft met klem van goede redenen De Nieuwe Courant aanbevolen, als opvolger van den heer Willinge een koloniale specialiteit te verkiezen — doch Drenthe zond opnieuw iemand uit het gewest naar den Haag. Wij aarzelen niet, nu zich de gelegenheid andermaal voordoet, om eene bepaalde leemte in de samenstelling van onzen Senaat aan te vullen, onze stem bij die van de Nieuwe Courant te voegen. En — wij willen het er aanstonds bij zeggen — ook wel geenszins in het vertrouwen, dat een beroep op de Staten van Gelderland niet tevergeefs zal worden gedaan.

Immers, de meerderheid van de Geldersche Staten behoort tot de rechterzijde, en deze heeft in dit opzicht iets goed te maken. De partijgenooten van Zuid-Holland wierpen, nu drie jaar geleden, de laatste Eerste Kamerleden uit, die van de Indische maatschappij en hare behoeften bijzondere kennis bezaten. Sedert zijn de Indische onderwerpen — het zij met alle waardeering voor hen, die erover nog wel eens het woord voerden, geschreven — in de Eerste Kamer nooit geheel tot hun recht gekomen. Men denke slechts nog eens terug aan de behandeling van het belangrijke ontwerp tot wijziging van het Indisch regeeringsreglement over de inlandsche christenen; men herinnere zich de bespreking der laatste

drie koloniale begrotingen. Enz. De Kamer scheen zelve daarmee soms verlegen. Elk lid, dat in discussie trad, scheen zelf wel eenigszins te voelen, dat hij zich begaf op voor hem glad ijs — en het was al mooi, indien zeer begrijpelijke aarzeling zoover kon worden overwonnen, dat eene discussie kon worden verkregen, die van eene discussie althans de lengte had.

Zouden de Staten van Gelderland nu niet er toe zijn te krijgen, de fout te herstellen, die de collega's in Zuid-Holland begingen, toen zij wél uitwierpen, doch vergaten, voor eene behoorlijke hervulling der opene plaatsen zorg te dragen? Ons dunkt, in dit geval kan niet anders worden verwacht. De gelegenheid is te schoon, om haar voorbij te laten gaan."

De gelegenheid is inderdaad schoon, maar wie in het Jeruzalem der hedendaagsche politiek eenigszins thuis is weet: 1°. dat de rechterzijde slecht voorzien is van „indische specialiteiten”, en 2°. dat zij wel antwoorden zal: waarom deden de liberale Staten van Drenthe niet wat zij thans van onze clericale Staten van Gelderland verlangt? Clericale „indische specialiteiten” zijn met een lantaarntje te zoeken."

Over de tweede jaarmarkt te Soerabaja schrijft men aan de Nieuwe Rotterdamse Crt.: „Naar het ontvangen verslag te oordeelen, schijnt deze jaarmarkt wel belangrijk te zijn geweest. Was er op de pasar-gambir te Batavia hoofdzakelijk werk uit West-Java en Sumatra te zien, hier vond men behalve beide reeds genoemde eilanden ook Madoera, Borneo, Bali, Batjan, Celebes en Soemba vertegenwoordigd.

En dit kan stellig nuttig werken! Op zoo'n jaarmarkt, druk door inlanders bezocht, kan de Javaan aanschouwelijk leeren, wat andere inlanders in den Archipel presteeren en wellicht is dit een betere prikkel dan aansporing door Europeanen. Vooral op het gebied van weven en vlechten is Java zoozeer in de minderheid, dat het tentoonstellen van mooi vlechtwerk uit Sumatra en Borneo, de prachtige ikat's van Bali enz. een goed lesje tot aansporing en smaakontwikkeling kan geven.

En wederkeerig is zoo'n jaarmarkt uitstekend om het inlandsche werk meer onder de aandacht der blanken te brengen, vooral als een aantal technieken in vollen arbeid voorgesteld worden en het uitgevoerde vanzelf daardoor voor leeken aanschouwelijker wordt.

Onder de vele en goede afbeeldingen zijn eenige aan de zilveren sieraden gewijd, noviteiten van den regent van Blora. Javaansche letterteekens, met geestige, symbolische beteekenis zijn op uitmuntende wijze decoratief gebruikt en doen denken aan de ornamentale schoonheid, die de Arabieren zoo dikwerf met letterteekens hebben ontwikkeld. Een andere plaat geeft een aantal der interessante mandjes, die in de Padangsche Bovenlanden gevlochten en nog nimmer in zoo groote verscheidenheid afgebeeld zijn. Zeer interessant zijn ook de foto's van Soemba-weefsel, terwijl een andere plaat Soembaneezen in hun nationaal costuum te zien geeft."

Surinaamsche Schetsen.

XIII.

NIEUW NEDERLAND.

(Een fantasie uit het jaar 1925).

Het was een frissche morgen van Januari, toen ik na eene afwezigheid van 25 jaren 's morgens om 7 uur opnieuw voet aan wal te Paramaribo zette. Wat al veranderingen trokken mijn oog. Was dat die eertijds slecht begaanbare waterkant, vol kuilen, waaraan 't water van de Suriname-rivier tegen en bij hooge spring overheen spoelde? Een flinke hardsteenen beschoeiing strekte zich nu langs den waterkant uit. Van de steenen trap af liep aan beide kanten een verhoogd wandelpad aan de rivierzijde, door een net ijzeren hek afgesloten. Sierlijke bloemperken en planten streelden het oog. Bovendien stonden er nette banken waarvan het publiek een aangenaam gebruik maakte door van de rustige, aantrekkelijke kabbeling der golfjes en de pracht van de ondergaande zon te genieten die den hemel met de fraaiste kleuren verfee.

De voornaamste straten waren geasphalteerd of geplaveid met vierkante houten blokken, sterk, wereldberoemd Surinaamsch hout, dat aan de oppervlakte licht geteerd was. Op zij van de straten liepen flinke overdekte riolen, die het regenwater onmiddellijk afvoerden. Daar de straten eenigszins gebogen liepen, vloeide het water direct af en de nette voetpaden waren goed begaanbaar. Geen modderpoelen van weeer en gaten die mij vroeger menige verwensching ontlokten. Paramaribo is nu een modelstad, de parel van West-Indië, door tal van vreemdelingen bezocht.

Door de invoering van het electrisch licht in 1908 werd het later mogelijk een electrisch tramnet door de stad te leggen. De goedkoopere tarieven maakte het tot een voordeelige zaak. Men kan er in en boven op zitten. Voor een stuiver rijdt men een sectie. Er wordt veel gebruik van gemaakt. In het begin heerschte er wel ontevredenheid over dat negers en kotto missi 1) in afzonderlijke rijtuigen moesten plaats nemen, even als Javanen, Britsch-Indiërs, Chineezen, enz., maar men geraakte spoedig gewoon aan deze verandering zoodat het nette Surinaamsch en Hollandsch publiek van een goede plaats verzekerd was.

1) Kleeddracht van vele Surinaamsche vrouwen.

Later voerde men dat ook bij de sporen in. Vooral des namiddags werd veel gebruik gemaakt van de rondrit voor f 0.25, welke uit ging van het plein over de Kleine Combé, die verbreed was, door de eveneens verbreedde Costerstraat, Gravenstraat, Kwattaweg, 1sten rijweg, verlengden Gemeenen landweg en den waterkant tot het plein.

Maar een ritje over den Cleviaweg (het woord communicatie was al lang afgeschapt) tot Leonsberg en aldaar oversteken met de stoompont, waarmede paarden en ruituigen eveneens konden worden overgezet naar plantage Voorburg, waar men de tram van Spieringshoek via het dorp Nieuw-Amsterdam tot Nieuw-Meerzorg kon oppikken, en wederom per stoomer naar de stad, behoorde ook tot de zeer gezochte aantrekkelijkheden. Men kwam eens buiten en kon vrienden en kennissen gemakkelijk opzoeken. Men kon tegen matig tarief tevens pakjes laten vervoeren en de verschillende plantages die tevens stations waren, kregen hun brieven spoedig bezorgd.

De lijn Spieringshoek, Nieuw-Meerzorg vervoerde tevens bacoven. De laatste plantage was de stapelplaats voor bacoven en in handen van het Gouvernement overgegaan, dat een flinke steiger had laten bouwen. Het was een plan geweest van een zekeren Mr. ten Brink, die er hard voor gewerkt had. Heel eigenaardig was het in de wandeling gewoonte geworden om te spreken van een „brinkje” maken, als men een ritje met deze lijn deed. Zooals ik aanstipte, had de armzalige petroleumverlichting, die sedert 1886 had bestaan (vóór dien tijd tastte men heelemaal in het duister), voor electrisch plaats gemaakt. De gelijke booglampen verlichtten de stad. De invoer van Kerosine-olie was bijna opgehouden en de eertijds zoo gezochte kerosine-blikken waren nu zeer schaarsch.

Het is opmerkelijk hoe zelfs de eenvoudige negerbevolking aan de gemakken van electrisch licht gewend was geworden, evenals aan het op de knopjes drukken om het „bliksemlicht” te voorschijn te roepen alsof ze hun geheele leven nooit anders hadden gedaan.

Ook was daardoor de onzedelijkheid wat afgenomen doordat het helder witte licht geen vriende paren meer begunstigde of tooneelen die het daglicht niet konden verdragen.

Toen ik mijne schreden naar het plein richtte werd mijn verbazing steeds grooter.

Ik herinnerde mij van vroeger een groote, saaie, slecht onderhouden grasvlakte voor het Gouvernementshuis, door enkele wegen doorsneden, in welker midden op een groote tonsuur de twee maal 's weeks muziek makende militairen een uur lang moesten staan. Hoe dikwerf heb ik toen die stakkers beklagd! De traditioneele paal met de Nederlandsche driekleur, het smakelooze tuintje, de tonsuur, ze waren er niet meer. In het midden ontwaarde mijn oog een sierlijke eenvoudige fontein, welke helder frisch water in een ruim basin neerklatende, waarin witte en roode waterlelies groeiden. Een pad liep er om heen en van uit het midden, als van een spinneweb, waren harde flinke wandelwegen aangebracht. Het plein was een park geworden met keurige bloemperken en jonge lieve heesters, een lust voor het oog en geen politie behoefde de wandelaars van de vlakke, gelijk gesnoeide grasperken af te houden. De geest onder de bevolking was — dank zij het onderwijs — veel verbeterd.

Door de reorganisatie van de militaire bezetting en later door haar geheele opheffing, waren de kazernes en de woningen binnen het fort Zeelandia leeg gekomen. Ofschoon er stemmen waren opgegaan om dit monument uit de geschiedenis voor het nageslacht te behouden, had het Bestuur praktisch doorgezet en het smakelooze bouwwerk doen slopen. Door de verplaatsing van de buitensocieteit van de stad naar buiten, was dientengevolge een groot terrein vrijgekomen, dat door een sterke combinatie van ingezetenen was aangekocht en in een villapark herschapen. Lieve in groen verscholen villatjes, de fraaie aanleg, maakte dit „Zeelandia-Park” tot een geliefkoosde wandelplaats.

Toen ik het park inliep, trok een nette muzikant mijn oog. Groen en planten slingerden er zich om heen. „Eindelijk”, ontsnapte het onwillekeurig van mijne lippen, „eindelijk zijn de muzikanten verlost van de tonsuur”. Die militairen hebben hun dienst vroeger wel verstaan, maar deze kapel onder leiding van den dirigent van de vereeniging „Cecilia”, die uitgezochte en veel Hollandsche muziek ten gehore bracht, verstaat haar arbeid niet minder.

De geheele Combé was voorts herschapen.

De wanstaltige winkeltjes en koeliewoningen waren verdwenen en er waren flinke tropische huizen verzezen.

Niet meer klampte de Europeesche bevolking zich angstvallig aan het plein vast, ze woonde nu grootendeels in de villaparken „Zeelandia, Combé en Nieuw-Meerzorg.”

Ook de tamarindelaan was veranderd. Ruituigen konden niet langer vóór de woning van den landvoogd voorbijrijden, maar moesten den weg nemen die eertijds vóór het z.g. bloemenperkje liep. In die 25 jaren waren de daar geplante boomen reeds flink gegroeid.

Toen ik mij naar de buitensocieteit wilde begeven was het mijn eerste werk om aan de kiosk, welke door de vereeniging tot bevordering van het vreemdelingenverkeer op de Wilhelmina boulevard aan den

waterkant was opgericht, te vragen: waar zich die thans bevond?

Een jonge dame verwees mij naar de Combé en werkelijk voorbij de Sommelsdijksche kreek vond ik haar. Het terrein aan de rivierzijde was geheel ingepolderd, de mestvaalt was verdwenen en de societeit was nu werkelijk een vriendelijke buitensocieteit geworden, waarlangs de tram vroolijk voorbijsnorde en waar men tevens kon logeeren. Hulde aan de bacovenvoormannen, dacht ik. Welk een welvaart had deze cultuur aan onze kolonie gebracht. De oude welvaart van vroeger, maar door beschaving, vooruitgang en onderwijs in goede banen geleid.

Er was werk volop, voor ieder.

Duizenden hadden zich in den loop der jaren in de kolonie gevestigd en de bevolking van Paramaribo was tot ruim 60000 aangegroeid.

En wederom waren het heldere koppen geweest, die — toen uitbreiding der stad noodzakelijk bleek — hunne blikken op Nieuw-Meerzorg hadden gericht, waar een voorstad was opgebloeid, als een Eden gelijk.

Tegen 12 uur haalde ik onwillekeurig mijn uurwerk voor den dag. Maar er viel geen schot.

Men vertelde mij dat bij de tweede afschaffing daarvan bij de opheffing van het garnizoen in 1910 ernstige ongeregelheden hadden plaats gegrepen.

Monstervergaderingen waren gehouden op het plein en behoudende voorstanders van 't goede oude of van het oude goede hadden hevig geprotesteerd en het volk van de stoepen van het stadhuis (het voormalig gebouw van de administratie der Financiën, dat dus weer in eere hersteld was) toegesproken. Toch waren er velen geweest die voor flinke veranderingen waren. Bovendien waren er klokken in de Hervormde, Luthersche en Hernhutter Kerken aangebracht en stonden er automaatklokken aan de halten van spoor en tram.

Behoeftte aan een schot was er dus niet meer. En toen onder protest een der sprekers in de vergadering had verklaard — zoo deelde mij mijn zegsman in de societeit mede — dat de bevolking zoodanig aan zijn schot was gehecht, dat het afschaffen en ingrijpen in de samenleving was en verbreken der traditie, dat zij er werkelijk niet buiten kon, — toen, ironie van het noodlot, dreunden zes zware slagen boven zijn hoofd, die hem het spreken beletten en de menigte in een schaterlach deed uitbarsten.

De tegenstand was toen gebroken en voorgoed.

Genoten wij vroeger van de koelte onder het schaduwrijk loover van een heerenstraat, thans was die straat geen *rare avis* meer. Het landbouwdepartement had de aanplant van boomen flink ter hand genomen en lommerijke wegen waren een sieraad van de stad.

Dank zij de vereeniging tot bevordering van vreemdelingenverkeer had men weten te bewerken dat jaarlijks met de Koninklijke West-Indische maaldienst uit Amerika en Europa tal van reizigers Suriname, het bacovenland bij uitnemendheid, kwamen bezoeken. Er waren ook goede hotels verzezen en de snel varende booten van de Koninklijke West-Indische maaldienst deden de reis nu in 12 dagen.

Voornamelijk na het bezoek van Prins Hendrik der Nederlanden was het vreemdelingenverkeer sterk toegenomen. Deze had in 1912 de kolonie bezocht en voldaan aan de gebruikelijke eerste steenleggingen, opening van boulevards, standbeeldonthullingen enz., ten slotte de inwijdingsdienst der Nieuwe Hervormde Kerk bijgewoond, die met haar slanke toren uit haar assche van 1821 herrezen was. Ze was ook behoorlijk omringd en ingesloten door een ijeren hek.

Ook deze verandering was niet zonder moeilijkheden tot stand gekomen. Het Gouvernement betwistte den grond rondom de kerk aan de gemeente, die ten slotte het proces won.

Wat mij op mijn wandeling door de stad zoo opviel, was, dat ik zelden een woord Neger-Engelsch meer hoorde. Wel Engelsch en Fransch. Maar door het uitstekende onderwijs van de laatste 20 jaren tengevolge waarvan Suriname een klinkenden naam had gekregen, scheen die taal geheel te zijn uitgestorven. Ouden van dagen herinnerden zich dat het vroeger de geliefkoosde taal der bevolking was geweest en in sommige kerken en in een enkel blad werd gebezigd, maar ook door den machtigen invloed van het Algemeen Nederlandsch Verbond was dit dialect geheel verdwenen.

Daar was — gelukkig verschijnsel — in de laatste jaren eene groote verbetering gekomen in het bouwen en inrichten van woningen. Meer en meer was het doorgedrongen dat bij den bouw van 's menschen verblijf van overheidswege degelijk toezicht noodig was en de wijze waarop de bouwers de huizen zouden inrichten, opdat voldaan zou worden aan eischen die redelijkerwijze gesteld mogen worden uit een oogpunt van schoonheidsgevoel en in de 1e plaats op hygienisch gebied.

En vooral in het eertijds zoo vervelooze ontropisch gebouwde Paramaribo was die verandering merkbaar.

Een strenge bouwpolitie hield een waakzaam oog. Negerwoningen en zoogenaamde kamers waren van de erven verdwenen en hadden het gevolg gehad dat menige zieke melaatsche in de daarvoor bestemde inrichtingen was opgenomen. De erven waren behoorlijk op loozing gebracht. De historische neger- of ethioische poort had geheel haar beteekenis verloren en raakte in het vergeetboek.

Men was verplicht geworden in alle huizen binnen een bepaalden tijd een badkamer aan te brengen.

LAMBERT WATERREUS,

Sumatrastraat 279.

b/d Bankastraat.

Den Haag.

Telefoon 1447.

Import Indische Ingredienten voor de Rijsttafel.

Indische Tamarinde Vanille & Rose Siropen.

Limonade Abriocotine-Bisquit Abriocotine.

Krandjie, Selassie, Kadjang.

etc., etc.

Proefles gratis.

Prospectus franco.

TOKO BAHROE,

v. Kinsbergenstraat 126

DEN HAAG.

SPECIALAAL ADRES voor zeer fijne Samballans, Boemboe's, Indische Zuren, Corona, Nangoen, Papandajan thee. Trassie in rollen. Japansche Soya, merk Tokio Shoya en Japansche Shoya, merk t. c. k. Mangoe Chutney, zeer billijke prijzen. Tamarinde en Rozen Siroop.

Eerstdaags thephonische aansluiting.

Aanbevelend,

W. BARNAS-DIEMERS.

W. POPPINK,

Prins Hendrikstraat 141-143

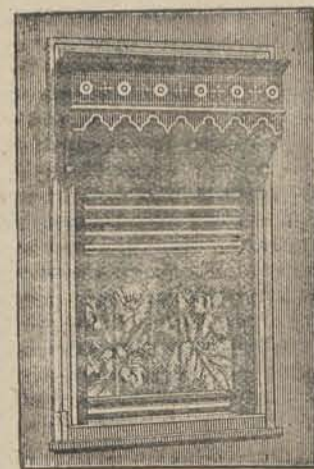
Korte Poten 59.

DEN HAAG. TEL. 4485.

SPECIALITEIT in het vervaardigen van

Hut-, Mail- en Reis-KOFFERS.

BILLIJKE REPARATIE-INRICHTING voor alle soorten van REISARTIKELEN.

Heineken's (Oudste)

Glazenwasscherij

Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek.

KETTINGSTRAAT 6 v.h. Drie Hoekjes 3,

Den Haag.

Telefoonnummer 2478.

AMSTERDAM, van der Helststraat 1
UTRECHT, Potterstraat 20.

Wilversum, Arnhem, Nijmegen,

Daartoe had de aanleg der waterleiding veel bijgedragen.

Bovendien moest elk huis een regenbak hebben van zekere afmetingen, die eens per jaar moest worden gereinigd en gecontroleerd.

Ook waren er straten in welke het verboden was huizen zonder balcon te zetten.

En daar de proeven om steenen te bakken bij uitstek waren geslaagd, was men meer en meer overgegaan tot het bouwen van steenen huizen, die goedkooper waren dan die van Surinaamsch hout, dat op de wereldmarkt een gereeden afzet had tegen flinke prijzen.

De lawaspoor had ook de gelegenheid geopend om uit de binnenlander steen aan te voeren uit de indertijd ontdekte zandsteengroeve, die door een Hollandsche maatschappij werd geëxploiteerd.

Maar het was niet alleen de landbouw geweest die de welvaart aan Suriname had toegebracht, ook de industrie en bij name de goudindustrie.

Toen de wetenschappelijke onderzoekingen in en buiten het Lawagebied waren afgelopen, waren hier eenige prospectors uit Transvaal gekomen, die — mannen van ervaring en practijk als ze waren — hun onderzoek met welslagen bekroond zagen.

En een tweede witwatersrand was in het eertijds onbekende en geheimzinnige Lawagebied ontstaan. Dag en nacht zuchtten de zware machines, treinen, snorden op en neder naar het Lawadistrict en het bloeiende dorp Lawaburg, waar een hard werkende bevolking en een sterke politie en ambtenaars-corps woonde.

De verlichting was er eveneens electrisch en het plaatsje per telegraaf en telefoon aan Paramaribo aangesloten.

Het was merkwaardig hoe de Hollandsche geestkracht die zoolang gesluimerd had — was ontwaakt.

Niet langer Russen en Amerikaansche sporen waren het, waarmede de geldbeleggers in de lage landen hun kapitaal vermorsten, neen de geheele lawagoud-industrie was in handen van Hollandsche kapitalisten, en Suriname was reeds het 3e goudvoortbrengende land der wereld geworden.

Wat dit zeggen wil, behoeft ik u niet te zeggen. Het was merkbaar in alles. Het doortrok de geheele Surinaamsche maatschappij en samenleving.

Nu werd niet langer beweerd, dat in Suriname niets gelukte en het niet mogelijk was er iets tot stand te brengen.

De aloude geestkracht had het tegendeel bewezen, en zij, die hoofdschuddend den spoorwegaanleg en zijn doortrekken tot D a m hadden aangezien, waren in gloeiende optimisten veranderd.

Ook had de cacao-cultuur haar vroegeren bloei herkegen en zijde-teelt, rubbercultuur en rijstproductie, vezelindustrie (rameh, sisal, enz.) hadden een groote vlucht genomen.

De toeneming van het scheepvaartverkeer was daarmee hand aan hand gegaan. Mails kwamen iedere week aan, en Hollandsche, Amerikaansche, Duitsche, Engelsche, Italiaansche stoomvaartmaatschappijen wedijverden met elkaar om den voorrang.

Ook in andere opzichten waren geweldige verbeteringen te besporen.

Krakende, havelooze rijtuigen door armzalige rosianten voortgejakkerd, behoorden tot het verleden. Ik zag overal keurige, lichte rijtuigjes met mooie paarden. De welgestelde bewoner hield zijn paard en rijtuig zoodat reeds vroeger in Oost-Indië placht te geschieden.

De verbetering van het paardenras scheen met kracht ter hand te zijn genomen.

FEUILLETON

DIE ANDER.

Indische tooneelschets in één bedrijf
van H. G. H.

Personen:

MEVROUW SMIT: Weduwe.

LIZE SMIT: Haar dochter, onderwijzeres.

WILLEM van der HOEVEN: Kapitein van het Indisch leger.

(Voorgaanderij in de woning van Mevrouw Smit. Deze zit met Lize aan tafel. Het is vooravond).

Lize: Waar is die brief van Willem? Ik wou hem nog eens lezen.

Mama: Dáár in mijn sleutelmand. Waarvoor nog eens inzien?

Lize: (Staat op en haalt den brief). Om te zien of zijn handschrift veranderd is. (Inkijkend). Nog dezelfde flinke letter van vroeger.

Mama: Heb je dat zoo goed onthouden? (Ziet Lize oplettend aan). Jelui waren vroeger goede maatjes.

Lize: (Coquet de plooiën van de japon verschikend, en met de hand langs het kapsel strijkend). Hij schrijft niet hoe laat hij komt.... Het is nu al bijna 7 uur.... misschien vergeet hij het.

Mama: (Verwonderd). Wat een idee! Wou je dan dat hij vóór 7 uur al kwam?

Maar de baanbrekers voor de verbetering van den veestapel waren de Hernhutters geweest die hun veestapel aan het Gouvernement hadden overgedaan. De modelhoeve was op Beekhuizen gevestigd en van de gouvernements-boerderij was smakelijke boter en overheerlijke melk te verkrijgen. De Hollandsche boeren hadden eindelijk van die modelhoeve partij getrokken en op mijn rondritje per electrische tram rustte mijn oog met welgevallen op groene weiden en vette zebu-koeien, een veel verbeterd ras uit Trinidad geïmporteerd.

Melk, gepasteuriseerd, stonds onder gouvernements toezicht en was overvloedig en veel verminderd in prijs.

Het was eenige dagen voor mijn vertrek dat ik eene receptie ten Gouvernementshuize bijwoonde. De thans lichtig gebouwde woning met koele marmere galerijen en terrassen maakte een geheel anderen indruk dan de vorige. De steenen muur en het ijkantoor waren reeds lang verdwenen, evenals het z.g. logeergebouw, waar sinds onheugelijke jaren niemand meer gelogeed had, en welks inhoud, museum en bibliotheek in een daarvoor practisch ingericht gebouw in de stad was overgebracht en geheel gereorganiseerd en op de bekende Engelsche leest geschoeid. Rijtuigen rolden af en aan. Voetgangers zag men bijna niet.

Maar wat ik van harte toejuichte, was de metamorphose van kleding. De heeren der schepping zwoegden en zuchtten niet langer, zoodat vroeger, in zwarte rokken die door het gebruik en de uitwaseming des lichaams een bespottig waren geweest tegen de meest billijke gezondheidseischen.

Neen ieder was in het wit. De keurige hagelwitte pakken deden weldadig aan en zelf voelde ik mij ook recht behagelijk en niet langer het slachtoffer van een dwaze niet te verdedigen gewoonte.

Wel miste ik een oogenblik de schitterende uniformen der officieren, maar dat was spoedig vergeten.

Toen ik met een groep heeren stond te praten onder het zachte electrisch licht dat een eigenaardige glans op de witte, frissche kleederdracht wierp, vertelde men mij, dat ook de invoering daarvan niet zonder strijd was geschied.

De deftige rok en hooge hoed, ze hadden tot de Surinaamsche deftigheid in de samenleving behoord, maar nieuwe en frissche elementen in de kolonie hadden het dwaze, onpractische en ongezone van deze kleedingstukken in de tropen begrepen en zich aangesloten tot een Vereeniging voor kleedinghervorming, welke door woord, geschrift en daad de meeningen veroverd en ten slotte gezegevierd had.

Rok, gekleede jas en brouwer¹⁾ waren uit kerk en huis gebannen en donkere stoffen kleeren behoorden in dezen verlichten tijd tot de herinnering uit een dwaas en onpractisch voorgelacht.

Na een verblijf van 14 dagen verliet ik de hoofdstad van onze schoone, welvarende Kolonie, ons rijk Suriname; en mijn hart zwelde van trots.

Een Nieuw Nederland liet ik achter, het oude Nederland wachtte mij weer.

In het voetspoor onzer vaderen waren de Hollandsche stoere geestkracht, wil en ondernemingsgeest weer voortgeschreden en hadden voor handel en nijverheid bronnen geopend voor ons land, dat ik kwijnend had achtergelaten. Er was een arbeidsveld voor duizenden Hollandsche mannen en met den dichter Bilderdijk kon ik uitroepen:

1) De naam voor hooge hoed.

Lize: Nou — Willem kon best wat vroeger komen.

Mama: Zeg je weer Willem! Ik zou maar beginnen met hem meneer te noemen.... of kapitein. Het is nu al 10 jaar geleden toen je hem 't laatst in Holland gezien hebt. Je was toen nog een kind van 16 jaar en hij 14 jaar ouder.... dus....

Lize: (Zenuwachtig, in de rede vallend). Zou hij veel veranderd zijn? Wanneer is ook weer zijn vrouw overleden?

Mama: Een jaar geleden, misschien iets langer.

Lize: Neen, niet langer dan een jaar. Hij heeft ons eigenlijk vrij wel genegeerd sedert zijn vertrek uit Holland.

Mama: Dat moet je niet zeggen. Bij zijn huwelijk heeft hij ons een langen brief geschreven, daarna ook bij het overlijden van zijn vrouw. Hij heeft je gefeliciteerd bij je eerste plaatsing en bij je engagement en dan moet je in aanmerking nemen dat wij zijne vrouw niet hebben gekend, anders had die ook wel eens van zich doen hooren.

En nu zie je, nauwelijks is hij weer hier geplaatst, of hij komt ons opzoeken.

Lize: Ja, dit laatste is wel hartelijk van hem.

Mama: Zou hij Frits kennen?.... Misschien vroeger wel eens ontmoet, want hij zal toch wel op de Buitenbezittingen in garnizoen zijn geweest.

Lize: (Ontstemd). Wat doet het er toe of ze elkander kennen.

Mama: (Verwonderd). Nu ja, dan zou ik hem kunnen vragen hoe hij Frits vindt.... Interesseert het jou niet van een goede kennis te hooren wat hij van je aanstaanden man zegt, of hij hem flink en aardig vindt?

Holland leeft weer,
Holland streeft weer,
Met zijn afgelegde vlag;
Door de boorden
Van het noorden,
Naar den ongeboren dag.

Holland groeit weer,
Holland bloeit weer,
Holland's naam is weer hersteld;
Holland uit zijn stof verzezen,
Zal opnieuw ons Holland wezen,
Stervend heb ik 't u voorspeld.

REMAN IRUS.

Oost-Indische Berichten.

Naar aanleiding van de reisbeschrijving door Noord-Atjeh van den oud-minister Cremer in Het Vaderland, schrijft het Soer. Hbld. van 28 Mei j.l.:

Zonder twijfel zullen de opmerkingen van den heer Cremer hun terugslag doen gevoelen in 's lands vergaderzaal en zal vooral het beleid in zake de Atjeh-tram er slecht afkomen.

Zoodat bekend is de aanleg van dezen ijzeren weg een der lievelingsdenkbeelden van den vorigen gouverneur van Atjeh geweest. De lijn is thans bijna gereed en loopt van Kotaradja naar het uiterste punt van Atjeh, de Langsa of Langsar Baai, waaraan de heer van Heutz eenzelfde toekomst heeft willen opdringen als aan Sabang.

In de begrotingsstukken zijn de uitgaven voor de Atjeh-tram gerekend tot de productieve. Er is over deze karakteristiek nog al gemeensmuil, in de Kamer en daarbuiten. Het behoeft geen betoog, dat er nog eenige jaren over zullen heengaan, vóór een zoo uitgestrekte, ten koste van verscheiden miljoenen gelegde baan zal rendeeren in een streek, die weliswaar een groot voortbrengend vermogen, maar geen dichte bevolking bezit. Men heeft nu, door een kunstmatig proces de rentabiliteit der tramlijn pogen te verhoogen en wel door de producenten te dwingen er voor het vervoer hunner goederen gebruik van te maken. Hiertoe zijn verschillende havens in Noord- en Noord-Oost-Atjeh eenvoudig „voor den algemeenen handel" gesloten, zoodat het in onze zeer verwarde, dringende revisie behoevende scheepvaartwetgeving heet. Van de kustplaatsen Idi en Bajeuën zegt de heer Cremer, dat de bedrijvigheid er door de sluiting nagenoeg verdwenen is; terwijl in Sigli afgebrante huizen niet worden herbouwd, omdat men vreest dat ook voor deze haven van de vruchtbare Pedirstréek de sluiting zal worden afgekondigd.

De verschillende argumenten vóór dezen maatregel zijn door den heer Cremer opgesomd en tevens weerlegd. Hij komt tot de conclusie dat terwille van de tram groote belangen worden opgeofferd, alleen maar om haar op 't stuk van rentabiliteit een goed figuur te doen maken. Een quaestie van ijdelheid of eerzucht, zoo men wil. Maar het is duidelijk, dat er in dezen grenzen zijn, die niet mogen worden overschreden: is afvoer uit een der havenplaatsen in 't voordeel van den producent, dan mag hij niet ter wille van een mooi rentecijfer worden genoodzaakt zijn goederen over verscheiden kilometers afstand te transporteeren.

De algemeene slotsom is dat er aan het Atjeh-régime iets mankeert. Ware toevallig de heer Cremer niet dien kant uitgegaan; ware verder, even toevallig, deze heer niet een man, die een hooge positie

Lize: (Wrevelig). Waarvoor?

Mama: (Ziet Lize verwonderd aan). Wat heb je toch? (Lize zwijgt). Heb je Frits al geantwoord?

Lize: (Onverschillig). Waarop?

Mama: Wel op zijne vraag, of hij moet overkomen dan wel dat je goedvindt met de handschoen te trouwen.

Lize: (Ontwijkend). Neen.

Mama: Maar kind, dat moet toch gauw beslist worden.

Lize: (Kalm). Dat is niet meer noodig.

Mama: (Verwonderd). Wat bedoel je?

Lize: Ik heb hem bedankt.

Mama: (Ontsteld). Bedankt! heb jij Frits bedankt! En dat zonder mij te raadplegen. Wanneer is dat gebeurd?

Lize: Van morgen.

Mama: Waar is die brief? Verzend hem niet, — denk er nog eens over na.

Lize: De brief is weg Mama, ik wil niet op dat besluit terugkomen.

Mama: Ik schaam mij dood! Waarom heb je hem dan eerst aangenomen! Foei kind, wat een behandeling van een fatsoenlijk man! En dat zoo plotseling, en op het punt van trouwen. Wat is toch de aanleiding?

Lize: Ik houd niet van hem.

Mama: Maar die antipathie ontstaat toch niet in ééns!

Lize: (Haalt zwijgend de schouders op).

Mama: Zeg toch, wat er is voorgevallen!

Lize: Niets.

Mama: Wat ben je onverstandig Lize! en dat een meisje van jouw leeftijd! Denk je dat tegenwoor-

heeft bekleed en roeping heeft gevoeld, zijn bevindingen aan een dagblad toe te vertrouwen, dan zou de sluiting der Atjeh-havens de sluiting gebleven zijn en in een belangrijk deel van Noord-Sumatra een valsche toestand in 't leven zijn geroepen. Geen haan zou er naar hebben gekraaid. De Atjeh-correspondenten van enkele bladen zouden hieraan waarschijnlijk niets hebben veranderd.

Alleen wanneer er sprake is van maatregelen, waarin de wetgever in Nederland moet gekend worden ingevolge de bepalingen der Comptabiliteitswet, — maatregelen welke uitvoering geld vordert of die geld in de schatkist brengen; men denke aan het voorgestelde hoofdgeld — wordt ons een kijkje gegund in de werkkamer van Atjeh's gouverneur. Anders kan hij dit vertrek afsluiten en openbaren zich aan den bezoeker alleen de voldongen feiten, zooals in casu de sluiting van kustplaatsen.

Wij zijn een tegenstander van de inmenging der grootendeels ondeskundige Staten Generaal in koloniale aangelegenheden, die zich slechts na grondige studie en bij bezit van locale kennis goed laten beoordeelen. In 't algemeen moeten de Kamerleden hun neus zoo weinig mogelijk in specifiek Indische zaken steken. Maar men mag niet overdrijven. Men mag het niet goedkeuren, dat een gouverneur van Atjeh min of meer als dictator optreedt en op eigen houtje ingrijpende maatregelen neemt. Het geval met de sluiting der havens bewijst tot welke consequenties dit kan leiden.

Inlandsche officieren bij het leger. In De Locomotief schrijft een „Oud-officier“ een en ander over de voorgenomen weder in dienst stelling van Inlandsche officieren bij het wapen der infanterie en brengt daarbij hulde aan de vele Javanen en Madocerezen, die in vroegere jaren onder onze vanden als officier hebben gediend en als zoodanig groote diensten bewezen.

Verder spreekt hij zijn waardeering uit voor de poging der regeering, om zonen van aanzienlijke hoofden een nieuwen weg te openen tot het bereiken eener goede betrekking in de maatschappij en komt tot de slotsom:

„Naar aanleiding van het feit, dat kapitein de Voogt met de bewuste opdracht belast is, (om op verschillende plaatsen een onderzoek in te stellen naar Javaansche jongelieden, die in aanmerking komen voor opleiding naar den officiersrang) maakt men de gevolgtrekking dat de Inlanders, die opgeleid worden tot officier, zich daarvoor zullen hebben te bekwaamen aan die inrichting (militaire school), wat zeker aanbeveling verdient.”

De redacteur van het Soer. Handelsblad merkt echter op:

Het is immers reeds sinds maanden beslist, dat de opleiding tot Inlandsch officier aan de Militaire school zal geschieden, en de Javasche Courant van den 21sten dezer bevatte immers reeds de voorloopige regelingen betreffende den te Meester Cornelis te openen cursus.

„Oud-officier“ waardeert, als gezegd, dezen maatregel der regeering. Wij twijfelen er aan, of deze waardeering zal blijven bestaan, wanneer hij kennis heeft genomen van de groote nadeelen, verbonden aan de wijze, waarop deze maatregel ten uitvoer zal worden gelegd.

Niemand zal de zonen van Inlandsche adellijke geslachten een plaats in het officierscorps misgunnen, maar alleen dan, wanneer zij als volkomen gelijkwaardigen met hun Europeesche kameraden zullen kunnen worden beschouwd. En dat zal bij de thans vastgestelde regeling der opleiding in geenen deele

het geval zijn.

Laten wij hier dadelijk zeggen, dat het legerbestuur met de Indische regeering zich ten krachtigste tegen de nu door te voeren regeling heeft verzet, en dat alleen minister Fock haar heeft doorgedreven.

Waarom zal de Inlandsche officier de minderwaardige van zijn Europeeschen kameraad zijn?

In de eerste plaats omdat de eischen, waaraan hij te voldoen zijn, veel geringer zijn. Dientengevolge is zijn tractement minder en wordt hij in alle opzichten achteruitgesteld, wat zijn toekomstbelangen betreft. Men krijgt dus geen homogeen officierscorps, wat toch zeker wel een allereerst vereischte voor een leger is.

Maar de rassenhaat zal — en wij staan geenszins alleen in deze meening, men vrage het advies van Dr. Snouck Hurgronje maar eens! — door de nu voorgenomen regeling niet kunnen uitblijven en dan zijn 25, door Inlandsche officieren aangevoerde compagnieën wel degelijk in gevaar!

Laat ons ons toch spiegelen aan het Engelsch-Indische leger, waarin door dezelfde onoordeelkundige achteruitstelling der officieren een verborgen, maar niet minder gevaarlijke rassenhaat is ontstaan en nog bestaat; een haat, die reeds meermalen tot bloedige uitbarstingen heeft geleid.

In Engeland met zijn groote strijdkrachten elders moge een dergelijke toestand geen onrust baren; voor ons, waar het gezag geheel drijft op het Indische leger, staat de zaak gansch anders.

Met het voorbeeld, dat Britsch-Indië ons geeft, voor oogen, durft men nu toch het vicieuse stelsel aan! Is het niet of men met blindheid geslagen is?

De legercommandant heeft niet de kracht gevonden, om voor zijn overtuiging — dat de nu genomen maatregel zal blijken een kanker voor het leger te zijn — te sneuvelen; had hij zich vierkant verzet, onder bedreiging van anders te zullen heengaan, het leger zou hem dank geweten hebben.

Nu?... De gouverneur-generaal Roseboom heeft niets van de regeling zooals die nu ingevoerd wordt, willen weten; de tegenwoordige landvoogd heeft zijn aanvankelijke opinie prijs gegeven.

Wij hebben te berusten. Moge de toekomst leeren, dat onze sombere voorspelling ijdel is geweest” zegt de heer van Geuns ten slotte.

Politiek leven in Indië. Locomotief en Nieuws v. d. Dag zitten elkaar in het haar over en in verband met de pogingen tot opwekking van politiek leven in Indië. Het N. v. d. D. had de kiesrecht-vergadering te Semarang een dwaasheid genoemd en erger. Niet kiezen luidde de raad die het blad gaf; wij hebben niets aan het kiezen van een minderheid; wij kunnen niet kiezen zoolang staatkundige vergaderingen hier verboden zijn; ieder bedanke voor een benoeming, ieder weigere mede te werken aan de nare vertooning der gemeenteraden; eerst afschaffing of wijziging in uiterst milden zin van artikel 111 Regeeringsreglement. Men bouwt geen huis door met het dak te beginnen.

De Locomotief nu stelde hiertegenover dat het bij de verovering van politieke rechten juist andersom gaat. Daar moet men inderdaad met de bovenste verdieping beginnen om de fundamenten gelegd te krijgen.

Daarna is de circulaire gekomen van den Vrijzinnig Democratischen Bond; en die heeft nu weer in de Locomotief bestrijding gevonden van „Een Wilde“. En deze verlangt afschaffing in de eerste plaats van artikel 111 en de Locomotief gaat daarin mede.

Ziet ge wel, roept nu het N. v. d. D. uit. Eerst vrijheid van vergaderen, vóór alles. De Locomotief

Willem: (Komt in uniform voorzien van de Militaire Willemsorde de gaanderij op en zegt hartelijk). Goejen avond Meyrouw Smit, ik ben blij u weer te zien... hoe gaat het? U ziet er patent uit, hoor!

Mama: Welkom hier, mijnheer van der Hoeven.

Willem: Hoe heb ik het nu! ik heet immers Willem.

Mama: Best Willem, en hoe gaat het met jou?

Willem: Het kan niet beter, zooals u ziet.

Mama: En je bent gedecoreerd. Erg aardig dat je zoo gauw komt.

Willem: Natuurlijk — zulke goede kennissen niet waar! en hoe maakt Lize het? Zij is immers hier te Batavia als onderwijzeres geplaatst.

Mama: Ja, wij wonen samen, maar (weifelend), dat tref je van avond erg ongelukkig... zij is wat ongesteld... een beetje hoofdpijn.

Willem: (Lachend). Ze heeft 't zeker erg druk, al die rekensommen en opstellen nazien, en dan die minnebrieven schrijven, ellen lang en precies op tijd... (lachend) ik kan me levendig voorstellen dat een en ander veel inspanning vordert.

Mama: Neen dat is het niet. Maar zeg eens, hoe heb jij het al dien tijd gehad? Dat is nu al tien jaar geleden, dat je in den Haag bij ons afscheid kwam nemen.

Willem: Ja een heele tijd... een massa gebeurd... zwaar ziek geweest, op expeditie verwond, gevaarlijk verwond... maar onkruid vergaat niet, en zooals u weet ben ik weduwnaar... maar een jaar getrouwd geweest.

Mama: (Meewarig). Arme jongen, ik heb innig degenomen in je verlies, en zij was nog zoo jong,

is dus bekeerd!

Het Bat. Nieuwsbl., dat zich niet wenscht te mengen in den strijd, doet de vraag: is hier niet wat veel graue Theorie? en zegt verder:

Eerst het fundament — uitstekend! Daarin gaan wij dadelijk mee. Maar het fundament van politiek leven is, als wij het zoo zeggen mogen, dan toch dat leven zelf. M. a. w. wij dienen toch allereerst te bewijzen dat wij politiek leven willen omdat wij er niet buiten kunnen. En die wil mag zich niet openbaren in praten alleen; doch voornamelijk in doen. Dit blad besluit met:

Wij herhalen wat wij reeds herhaaldelijk betoogden: de handreiking van den Vrijzinnig Democratischen Bond is een heugelijk verschijnsel. Men wil zich in Nederland ons lot aantrekken; het ligt aan ons te bewijzen dat en hoever wij het waard zijn. Maar zoo lang wij in gebreke blijven duidelijk aan te toonen dat het ons ernst is met het veroveren onzer politieke rechten, zoo lang wij blijven staren op hetgeen moest zijn, en intusschen werkeloos toezien, verzuimen het naast bereikbare te grijpen, — zoo lang zijn wij niet meer waard dan dat men ons laat praten.

En aan praten hebben wij nu toch waarlijk lang genoeg gedaan!

Nieuwe suikerondernemingen. De aanvragen om vergunningen tot het oprichten en in werking brengen van suikerondernemingen zijn tegenwoordig niet van de lucht. Vooral de resident van Banjoemas wordt, om zoo te zeggen, er mede gebombardeerd.

Thans weder eene aanvraag aan den resident van Rembang van Mevrouw Raaymackers geb. Anemaet en eene van haren echtgenoot, beiden gezeteld te Bodjonegoro, om slechts twee suikerondernemingen te mogen vestigen bij de dessa Kapas en de dessa Srojo, bij de gelijknamige origineele stations oftewel stopplaatsen van de Goendih-Soerabadjatram.

De oprichting van een groot deel der suikerfabrieken, waarvoor vergunningen zijn aangevraagd, zullen wij wel nooit beleven, merkt het Soer. Hbl. op.

Geen nachttreinen maar automobiëldienst. De Javabode van 29 Mei j.l. schrijft: Toen wij het telegram ontvingen, dat de minister van koloniën zich pertinent tegen het inleggen van nachttreinen op Java had verklaard, werd daaraan, als pleister op de wond, toegevoegd, dat een plan in overweging was om het brievenvervoer tusschen Batavia—Soerabaja, vice versa, per automobiel te doen geschieden.

Duidelijk was, dat bedoeld werd: het vervoer van en naar Maos, na aankomst van den sneltrein aldaar.

Wij hebben omtrent deze zaak, die reeds tot heel wat gissingen in verschillende bladen aanleiding heeft gegeven, informaties ingewonnen en daaruit is ons het volgende gebleken:

Eenige jaren geleden heeft Mr. Schimmel, redacteur van de Soerab. Courant, concessie aangevraagd voor het laten loopen van automobielen op de rails der Staatsspoorwegen en wel gedurende de uren, dat die rails niet benodigd waren voor den spoorwegdienst, dus des avonds en des nachts.

Deze concessie werd niet verleend, maar toen het voorstel der indische regeering, om nachttreinen in te leggen, bij de regeering te 's-Gravenhage geen gunstig onthaal had gevonden, kwam het denkbeeld van den heer Schimmel ter sprake en werd den hoofdinspecteur van de Staatsspoorwegen de vraag voorgelegd, of het aanbeveling kon verdienen, voor gouvernementsrekening automobielen te laten loopen, ten behoeve van een versneld postverkeer.

Het advies van den hoofdinspecteur luidde afwijzend en wel op grond hiervan, dat de kosten van een automobiel of die van een locomotief niet zoo bijster

wat heeft ze toch gehad?

Willem: Koorts, hevige koorts. Ja, ik heb toen een zwaren tijd doorgemaakt... we waren zoo gelukkig en hoopten nog zooveel van het leven.

Maar nu genoeg over me zelf. U is niet veel veranderd. Sedert zeker een kalm, huiselijk leventje geleid, zoo knusjes met uwe dochter, zoo is u altijd geweest.

Mama: Ach ja, mijn eenige taak is nu om bij Lize te blijven, zoo mogelijk haar geluk te bevorderen. Daarom was ik zeer ingenomen met haar engagement.

Willem: De controleur Frits Bouman ken ik goed. Wij zijn samen te Lahat op Sumatra geweest; een flinke vent, uitstekend ambtenaar en gezellig kameraad. Ik kan me begrijpen dat Lize op hem gecharmeerd is geraakt.

Mama: Zoo — ken je hem? ja niet waar een goede partij voor Lize. En ik was zoo gelukkig dat ze eindelijk iemand tot man wou hebben. Je moet weten, in den Haag is ze... enfin je bent een oud vriend, mag het dus gerust weten... is ze twee maal gevraagd geworden. Eerst door een advocaat die naar Indië ging en later door een Indisch officier met verlof; hij was majoor, dus niet zoo heel jong meer; maar die advocaat was nog jong en daar viel overigens ook niets hoegenaamd op te zeggen, — maar mis hoor. Lize wou niet. Die advocaat vond ze een verwaand joggie; en die majoor, had ze gehoord, was een don Juan geweest die verder kalm wou leven en daarom aan een huwelijk dacht. Kortom zij bedankte beide kandidaten. Je kunt begrijpen dat ik telkens erg ontstemd was.

(Wordt vervolgd).

veel scheelden, terwijl bij het gebruik van een locomotief altijd nog eenige compensatie kon worden gevonden in personen- en goederenvervoer, wat bij het gebruiken van een automobiel niet het geval zou zijn.

Men heeft echter gemeend, alvorens het denkbeeld voorgoed aftewimpelen, den heer Schimmel de vraag te moeten stellen, of hij thans nog zijn vroegere aanvraag zou wenschen gestand te doen en onder welke voorwaarden.

De inspecteur der Oosterlijnen is hiermede thans doende.

De zaak-Worster. De redactie van het *Soerab. Handelsbl.* heeft, naar zij verklaart, iemand naar Pamekasan gezonden, om resident Fokkens te interviewen omtrent de beschuldigingen, tegen dien resident ingebracht, en die, gelijk onze lezers reeds weten, door onze mededeelingen in ons blad van Dinsdag, volkomen ongegrond zijn gebleken.

Een zeer uitvoerig verslag van dien reporter is thans in genoemd blad opgenomen.

Veel nieuws wordt daarin echter niet gemeld, al zou men uit de aangevoerde bijzonderheden moeten opmaken, dat Dr. Worster uit animositeit heeft gehandeld na de tegen hem ingediende aanklachten, o.a. van den heer M., klerk te Soemenep, en dat hij zijn statistische gegevens al zeer weinig conscientieus heeft verzameld, meent de *Javabode*.

Dit blad zegt verder:

Dr. Worster woont sedert kort te Meester Cornelis, waar hij de praktijk van de naar Nederland vertrokken geneeskundige Dr. Tehupeiry schijnt te hebben overgenomen. Hij is door de regeering ontheven van de betrekking van civiel geneesheer te Soemenep en blijkt de *Javatische Crt.* van den 17en dezer zou nader worden beslist, of die ontheffing al dan niet zal zijn te beschouwen als eervol te zijn geschied.

Het komt ons voor, dat de heer Worster, die zoo gauw klaar was met mededeelingen aan Kamerleden en klachten bij de regeering, de gelegenheid niet mag verzuimen, om te trachten datgene, wat hem thans ten laste is gelegd, te ontzenuwen.

Wij zeggen: trachten.

Louis Bouwmeester's slottournee. Volgens de *Deli Courant* zal Louis Bouwmeester van Medan naar Kota Radja gaan, alwaar een week gespeeld wordt, terwijl de tournee besloten wordt met een bezoek aan Padang en Fort de Kock. Den 9den Augustus vertrekt een groot gedeelte van het gezelschap per s.s. „Wilis” van de Rotterdamsche Lloyd naar Europa terug.

Voor Louis Bouwmeester is dan echter de tijd om te gaan uitrusten nog niet gekomen. Hij vangt dan nog een derde tournee aan; waaraan drie artisten en de tegenwoordige administrateur als secretaris zullen deelnemen. Deze derde tournee zal vermoedelijk niet langer dan ongeveer 1½ maand duren; dan zal op de plaatsen, die bezocht worden, een transformatiestukje worden opgevoerd, dat Herm. Heyermans Jr. expresselijk voor den grooten acteur heeft geschreven. Iets in den trant van den „Brand in de Jonge Jan”.

Eerst dan komt de tijd, waarop Louis naar huis kan keeren.

Schetsen uit Celebes. De *Javabode* plaatste 29 Mei j.l. de eerste van een reeks schetsen van den heer J. E. Jasper, die zich aansluiten aan hetgeen van diens hand reeds is verschenen, betreffende zijn reisindrukken, toen hij op last van het gouvernement een tocht maakte door een deel van Celebes.

Men zal zich herinneren, dat het geheele reisplan niet volvoerd kon worden. De Sangi- en Talauereilanden, Palopo, Boeton en Saleyer konden niet bezocht worden, omdat de toegezegde gouvernementsstoomer, die de reizigers van Kadjang had moeten overvoeren, niet op het appél verscheen.

Maar omtrent het bezochte gedeelte van het groote eiland heeft de heer Jasper niettemin veel belangwekkends kunnen boekstaven, zegt het blad.

West-Indische Berichten.

Suriname. Ter wille van de volledigheid ontleen wij aan *Onze West* het volgende in dat blad ietwat zonderlinge pleit:

„Wij zijn steeds voor den spoorweg geweest om de motieven door ons in den aanvang genoemd en omdat wij van meening waren, dat, waar de landbouw kwijnde, het groot-goudontginnersbedrijf de voornaamste drager zou moeten zijn voor de welvaart van deze kolonie.

Wel heeft het onderzoek van het Lawa-district met ontmoedigend resultaat ons een illusie van den spoorwegaanleg ontnomen, maar voor de goudzone in het Mindriceti—Saramacca—Suriname—Saradistrict leek ons de spoorweg nog een gewenschte en noodzakelijke verbinding van die afgelegen streken met de stad. Onze meening dienaangaande is nog niet gewijzigd.

Edoch, de toestanden zijn veranderd. De ontwikkelingsgeschiedenis van de kolonie is een nieuw stadium ingetreden. De goudindustrie moet niet meer als de hoofdfactor van onze welvaart beschouwd worden. De landbouw — en zoo behoort het ook te zijn — heeft zijn hoofdplaats in de ontwikkeling en welvaart van het land wederom opgeëischt.

Door de goede zorgen van het bestuur van de kolonie en de wetgevende macht in Nederland is een nieuwe cultuur geopend, die der bacoven, en

door het contract met de United Fruit-Company is het transport naar buiten geregeld. Men heeft maar te planten, en zullen schepen komen om het product naar de bacovenmarkten te vervoeren.

Het transport naar buiten is dus in orde. Het transport in de kolonie echter nog niet. Algemeen vond men, dat dit te water per pont zou moeten geschieden.

In ons nummer van 20 Maart 1907 maakten we gewag van de plannen van particulieren, die concessie hadden aangevraagd voor den aanleg van een tram voor het bacovenvervoer. Wij juichen deze plannen toe. De tram zou loopen door ons meest bevolkte landbouw-district van pl. Spieringshoek aan de Commewijne tot pl. Meerzorg in het district Suriname, een afstand van 40 K.M. Een steiger zou worden gebouwd aan de Surinamerivier ter hoogte van Belwaarde of Dordrecht en twee steigers aan de Commewijne om plantages aan den overkant in de gelegenheid te stellen hun producten over te zetten en weder per spoor te doen vervoeren.

Wij veroorloofden ons echter de opmerking, dat deze plannen, hoeveel waardeering ook verdienende, het transport te water per pont niet zoude uitsluiten, daar de geheele spoorlijn in April 1908, het tijdstip, waarop de verscheping der bacoven een aanvang zou moeten nemen, niet gereed zou zijn en het dus zoo goed als zeker was, dat in het eerste jaar het watertransport een belangrijke rol zou spelen.

In hetzelfde nummer spraken wij met ingenomenheid over een reeds oud plan, ook door particulieren voorgesteld, om Paramaribo te verbinden door een tramweg met het Saramacca-district. Daar de United-Fruit-Co. zich bereid had verklaard op dezelfde voorwaarden als thans de vruchten van nog eenige duizenden H.A. op te koopen, kon de bacovencultuur alsdan met succes in het vruchtbare Saramacca-district (een district met toekomst!) worden ondernomen; het district, thans moeilijk bereikbaar, zou in een uur met de tram een betere verbinding dan thans met de stad erlangen en tevens zou deze tram door vruchtbaar ingepolderd land loopen.

Waar wij nu te constateeren hebben de herleving van den landbouw door de bacovencultuur; de landbouw behoort te zijn het zwaartepunt van onze economische ontwikkeling, en dus de goudindustrie niet meer als het groote redmiddel van de kolonie moet worden beschouwd, het gewichtige vraagstuk van het transport op het huidige oogenblik de aandacht en urgentie van behandeling vraagt, daar aarzelen wij niet om de doortrekking tot Dam, hoe gewichtig ook voor de toekomst der kolonie, momentueel op te geven, en in de plaats daarvan te vragen een van Bestuurswege uitgaand voorstel aan Koloniale Staten en de Wetgevende Macht in Nederland om de gelden reeds aangevraagd voor de doortrekking tot Dam te besteden voor den aanleg van Bestuurswege van de spoorlijn Spieringshoek—Meerzorg en Paramaribo—Saramacca.

Wij zijn na rijp beraad en na de zaak goed onder de oogen te hebben gezien tot deze conclusie gekomen en wel om de volgende redenen:

1e. De resultaten tot doortrekking tot Dam liggen in de toekomst, die van de beide andere spoorlijnen zijn direct te verwezenlijken en deze aanleg zal ten gevolge hebben een spoedige ontwikkeling van de kolonie, die in de eerste plaats een landbouwkolonie behoort te zijn.

2e. Het personeel en het materieel van de Koloniale Spoorwegen is aanwezig om deze beide lijnen vlug en goedkoop aan te leggen en te bedienen, zoodat de mogelijkheid niet is uitgesloten, dat de lijn Spieringshoek—Meerzorg in April 1908 gereed kan zijn, in elk geval voor het belangrijkste deel tot stand kan komen.

3e. De spoorweg Spieringshoek—Meerzorg loopt door het dichtst bevolkte district en hij zal door het gemakkelijk transport de bacovencultuur, — zeker in de eerste tijden de hoofdfactor van welvaart — ontwikkelen en den bloei van dat district in hooge mate bevorderen.

4e. De lijn Paramaribo—Saramacca zal een nieuw centrum van landbouw scheppen, n.l. de landerijen van den Saramaccapolder, en tevens zal daardoor groote kans ontstaan, dat de uitgaven voor productieve werken rendabel worden. Het bestaande Saramacca-kanaal blijft een onvoldoende transportweg.

5e. Het is niet ongewenscht, dat het Koloniale Spoorwegnet kunne beschikken over een lijn, die een zoo groote kans van rentabiliteit aanbiedt, dat daardoor ten allen tijde groote zekerheid bestaat, dat voor personeel en materieel een nuttig emplot en gebruik worde gewaarborgd.

Nogmaals, wij hebben de doortrekking tot Dam met warmte verdedigd in een tijd, dat het gewichtige vraagstuk van het binnenlandsch bacoventransport nog niet door zijn actualiteit onze volle aandacht vroeg. Maar nu dit transport voor een richtige beantwoording der bacovencultuur door onze voorstellen kan worden opgelost en ons voornaamste landbouw-district ten goede kan komen, nu schromen wij niet de doortrekking tot Dam voorshands te ontraden en van Bestuurswege aan te leggen spoorlijnen Spieringshoek—Meerzorg en Paramaribo—Saramacca aan te bevelen, indien een weg te vinden is, dat de voor het eerste plan toegestane gelden nog zullen kunnen worden aangewend ten bate van het laatstgenoemde transport-vraagstuk.”

Wij verwijzen naar aanleiding van het vorenstaande naar ons hoofdartikel in dit nummer.

Van Vreemde Koloniën.

Katoencultuur in de engelsche koloniën. (Vervolg).

Het zal bevreesding wekken dat niet te voren de noodige installatiën voor den huidigen oogst zijn gemaakt.

Men moet evenwel niet uit het oog verliezen dat de B. C. G. A. niet over onbepaalde middelen beschikt, terwijl de uitkomst van den 1907-oogst eene verrassing was, daar men gemeend had niet te mogen rekenen op een verdubbeling van de opbrengst in 1907 na de verdubbeling reeds in 1906. Bovendien heeft de Lagos-spoorweg, die weldra tot Ilorin gereed zal zijn en mogelijk tot den Niger zal worden doorgetrokken, nu pas het katoenland bereikt. Nu zullen krachtiger maatregelen nog moeten worden getroffen, daar men voor 1909 op een oogst van 50000 balen ter waarde van 500000 ponden sterling rekent.

Moge Lagos dus veel voor de toekomst beloven, nog meer verwacht men van Noord Nigeria. De B. C. G. A. begon hier hare actie eerst in het voorjaar van 1906 toen een kleine installatie te Lokodja tot stand kwam. Het eerste jaar leverde reeds een opbrengst van 1000 balen. Nu onlangs is daar een tweede installatie bijgekomen te Sjonga en men rekent voor dit jaar op een opbrengst van 3000 balen. Wanneer het bestuur nu eenigen spoed zet achter den aanleg van den spoorweg van Baro naar Zoengeroe, Zaria en Kano, is er alle aanleiding te verwachten, dat de katoencultuur in deze kolonie een snelle ontwikkeling te gemoet gaat. Met het oog op de groote uitgestrektheid van het land, ruim 60000 vierkante kilometers, en de vrij talrijke bevolking, ten getale van 10 miljoen zielen, schijnt het, dat dan de dag niet ver af zal zijn, wanneer Noord Nigeria een half miljoen balen katoen in het jaar zal opleveren.

Ten aanzien van de katoencultuur op Nieuw-Holland ontleenen wij aan een studie van den heer John Bottomley, dat het noordelijk territorium voor de katoencultuur alleszins geschikt is, daar klimaat zowel als bodemgesteldheid zich daartoe bijzonder eigenen. Tot op 400 engelsche mijlen van de kust groeit de katoen er in het wild, en wel vindt men er zeven van de acht bekende gossypirim-varieteiten, terwijl hiervan slechts twee in Queensland, Zuid-Australië en West-Australië worden aangetroffen en slechts ééne in Nieuw Zuid-Wales.

De katoencultuur wordt in het noordelijk territorium begunstigd door het feit dat de oogst nagenoeg geheel in den drogen tijd valt, namelijk in Mei, Juni en Juli; de pluk kan dus onderbroken plaats hebben, terwijl in sommige landen, als Amerika b.v., herhaalde regens een belangrijk deel van den oogst vernielen.

Het lijdt geen twijfel, volgens den heer Bottomley, dat de katoen in de hooge streken van het territorium door blanken kan worden geteeld. De moeielijkheid zit hem voornamelijk in de hooge kosten van den arbeid. De Chinezen vragen vijf tot zeven shillings daags voor den arbeid in de kuststreken, waar de Sea Island-katoen uitstekend groeit, en men moet hun wel geven, wat zij vragen, daar het onmogelijk is om blanken in die streken aan het werk te zetten, waar zij spoedig zouden ten onder gaan, zoodat de Chinezen er het monopolie van den arbeid hebben.

De inlandsche varieteiten leveren nu reeds een goede vezel, maar het product zou door zaad-selectie en een zorgvolle cultuur ongetwijfeld nog aanmerkelijk kunnen worden verbeterd. De heer B. wenscht dat een proefstation te Palmerston in de buurt van welke plaats de Sea Island-katoen wordt geteeld, zal worden opgericht voor proeven op het gebied der katoencultuur en voor de verstrekking van goed zaad aan de planters.

Intusschen hangt hier veel, zoo niet alles af van de vraag, of men in het territorium nog eens over billijke arbeidskrachten zal kunnen beschikken, terwijl dan ook de verkeersmiddelen zullen moeten worden uitgebreid.

Ook in Queensland wordt de mogelijkheid eener katoencultuur beheerscht door de arbeidsquaestie. Dat de katoen er geteeld kan worden, is gebleken in de jaren 1862—1871, in welk tijdvak ongeveer 8 miljoen engelsche ponden konden worden uitgevoerd. Sedert werd de cultuur er weder opgegeven door een besluit der regeering om de toekenning van premiiën in te trekken, tot in 1890 eene door het bestuur gesteunde maatschappij een katoenfabriek te Ipswich oprichtte en de planters bewesten Moreton, met deze markt onmiddellijk bij de hand, zich weder op den aanplant van katoen naast dien van andere gewassen toelagden. De cultuur hield zich staande tot 1897 toen bedoelde Maatschappij tengevolge van financiële moeielijkheden haar bedrijf moest staken.

Uit de in die dagen intusschen opgedane ondervinding bleek dat men zich in den aanvang had vergist in de keuze der terreinen voor deze cultuur, waartoe men eerst de rijke alluviale terreinen bestemde. De katoen groeide er prachtig doch leverde meer hout dan vrucht. Ook bezorgde de arbeidsschaarschte heel wat zorg, want, al is de pluk niet zoo'n moeielijk werk, er gaat veel tijd mee heen, zoodat de cultuur slechts loonend kan zijn, wanneer de arbeid billijk kan worden geleverd.

Dr. Karl Peters. Dr. Karl Peters, de bekende duitsche explorateur, aan wien Duitschland in de eerste plaats het bezit zijner kolonie in Duitsch Oost-Afrika heeft te danken, werd in 1897 door een dicipinaire rechtbank veroordeeld wegens wredeheden op inboorlingen gepleegd in het district Kilimandjaro, waar hij in de jaren 1891 tot 1892 als keizerlijk

commissaris fungeerde. Deze veroordeeling leidde tot persoonlijke aanvallen in de socialistische pers op Dr. Peters, toen deze bij de jongste verkiezingscampagne als agitator voor de koloniale zaak, waarom het o. a. bij die verkiezingen ging, in München optrad. Als rechtstreeks gevolg van de toen door de „nationale” zaak — men begreep toch ook ginds dat het koloniaal belang een landsbelang was — behaalde overwinning, kan beschouwd worden de beweging voor eene rehabilitatie van Dr. Peters.

Deze heeft thans te München een laster-proces aanhangig gemaakt tegen den redacteur van de socialistische *Munchener-Post*, Gruber. Aan de *Times* wordt hieromtrent uit München geschreven, dat bij dit proces door Dr. Peters en zijne getuigen alles in het werk gesteld wordt om het veroordeelend vonnis, dat dezen in 1897 trof, als een rechtsdwaling voor te stellen. „De verklaringen van de getuigen”, schreef de *Times* in haar wecknummer, „schijnen er op te wijzen, dat Dr. Peters niet de eenige Duitscher was, wiens gedrag in Duitsch Oost-Afrika tot ernstige verdenking aanleiding gaf. Vreemde opmerkers worden hoofdzakelijk getroffen door de zonderlinge inzichten, die nog zoowel bij leeken als bij de hoogste koloniale ambtenaren met betrekking op de behandeling van inboorlingen worden aangetroffen. Generaal von Liebert, bij voorbeeld, beschouwt de lijfstraf als de eenige doeltreffende bestraffing van een inlandsch delinquent. De reden algemeen aangevoerd voor eene strenge behandeling was dat de „duitsche naam” en het „duitsche prestige” deze maatregelen vereischte. In dit verband is het hier wellicht de plaats om de waarschuwendende woorden in herinnering te brengen, die kolonel von Estorff, de commandeerende officier in Duitsch Zuid-West-Afrika, onlangs richtte tot een meeting van veteranen te Windhoek. Volgens de *Windhoeker Nachrichten* zeide hij: „De opstand was een zware bezoeking voor ons, en tevens een les voor ons, dat wij op den verkeerden weg waren. Er waren velen die dachten dat zij in de kolonie waren om zoo spoedig mogelijk rijk te worden, en dat het land daar was voor dat doel. Zij dachten dat iedereen, blank of zwart, die de bereiking van dat doel dreigde te verhinderen, zonder mededoogen moest worden uit den weg geruimd. Indien deze geest van ongebreidelde zelfzucht wederom alle andere overwegingen beheerscht en de bovenhand verkrijgt, zullen nieuwe slagen en bezoeken ons treffen, zwaarder nog dan die, welke deze opstand ons heeft toegebracht.”

Is het niet typisch dit, en inzonderheid het daarin door ons gespateerde in een engelsch blad te lezen, waar de lijfstraf, het toebrengen van rietslagen, niet alleen aan boord van de engelsche oorlogsschepen tegenover de europeesche schepelingen, maar ook in de engelsche koloniën tegenover den inlander nog een groote rol vervult. En is het ook niet minstens zonderling te heeten dat het groote *City*-blad hetwelk den gerechtelijken moord te Densjawi in Egypte gepleegd, waar eenige inboorlingen werden opgehangen, omdat zij eenige engelsche officieren hadden afgeranseld, die tegen streng verbod van hoogerhand nog wel de particuliere erven tot hun jachtterreinen hadden uitgekozen, goed praatte met het oog op het „engelsch prestige”, zich ietwat schamper uitlaat over diergelijke opvattingen in de duitsche koloniën?

Hoe men over de behandeling van den inboorling in de engelsche koloniën feitelijk denkt, moge het volgende stukje, aan hetzelfde nummer van de *Times* ontleend, waarin het vorenstaande voorkwam, ons leeren:

„Ten aanzien van de vonnissen geveld over den heer Grogan en andere Europeanen, die betrokken waren bij het afranselen van inboorlingen te Nairobi, verneemt Reuters Agentschap dat men zich ten eenenmale vergist in de veronderstelling dat zij hun straf ondergingen in de inlandsche gevangenis. Het vonnis werd omstreeks 10 ure 's morgens uitgesproken, waarop de gevangenen naar een deel van de gevangenis, de eenige te Nairobi, werden gebracht, dat van het overige was afgescheiden. Dienzelfden avond beschikte de heer Jackson, waarnemend bestuurs-hoofd, dat de gevangenen naar eenige kamers boven het politiebureau zouden worden overgevoerd, welke daartoe in gereedheid waren gebracht. De gevangenen verkozen evenwel dien nacht in de gevangenis te blijven. Intusschen was een juist lediggekomen huis met veel moeite door het bestuur gehuurd, en hierheen werden de heer Grogan en zijn lotgenooten des anderen daags overgebracht om er hun straf verder uit te zitten. Dit huis is gelegen op *Railwayhill*, het beste gedeelte van de stad, waar alle ambtenaren wonen. De gevangenen kregen al hun maaltijden gezonden uit een der hotels of van de *Travellers-club*; hun werd het rooken toegestaan, terwijl hun vrienden en betrekkingen werd veroorloofd hen dagelijks te bezoeken.”

En het rechtsgevoel van den Engelschman is hiermede bevredigd. Men was al bang, dat Engelschen — oh! horror! — in een inlandsche gevangenis waren opgesloten; dat men de, aan Engelschen toegedachte gerechte straf tot een paskwil maakt, treft niemand, natuurlijk het tegenover anderen, niet-Engelschen, zoo strenge *City*-blad niet. Het gold immers maar inboorlingen, omtrent wier behandeling, niet in de laatste plaats in Engeland, zonderlinge inzichten zoo bij leeken als bij de hoogste koloniale ambtenaren en ook in perskringen worden gevonden.

Associatie-politiek in Indo-China. Men is er in de laatste jaren in Indo-China op uit, om aan het inlandsch element meerdere gelegenheden te openen om met het bestuur samen te werken in de verschillende diensten van het land. Het laatste snuffje in dit opzicht is het besluit om aan de school voor inlandsche hulpgeneesheeren, ook een cursus te openen voor militaire assistent-artsen. Tot dezen cursus, die vier jaren moet duren, zullen worden toegelaten door hun aanleg daartoe in aanmerking komende leerlingen van de kortelings opgerichte school voor inlandsche onderofficieren. Men hoopt van deze inlandsche assistenten goede diensten te erlangen op de verafgelegen buitenposten. Zouden zij die ook kunnen bewijzen? Mogelijk even goed als onze chirurgijns van nog geen eeuw geleden.

De onrust in Engelsch-Indië. Zooals indertijd in zijn strijd tegen den dollen Mollah ter Oostkust van Afrika het engelsch bestuur zich groote moeilijkheden zag bereiden door het binnensmokkelen van wapenen voor de opstandelingen over het fransche Djiboeti, schijnt nu Fransch Voor-Indië te hebben gediend, om langs dien weg wapenen voor de ontevreden in Oost-Bengalen te betrekken. De goede verstandhouding tusschen de engelsche en fransche regeeringen van heden, die reeds aan het smokkelbedrijf te Djiboeti een einde maakte, heeft nu ook, onmiddellijk nadat het engelsch-indische gouvernement zich te dien einde tot het bestuur te Pondichéry had gericht, dit laatste zich bereid verklaard de noodige maatregelen te treffen. Een nieuwe verordening op het houden van vuurwapenen is thans ontworpen, waarbij het den inlanders in de fransche kolonie minder gemakkelijk zal worden gemaakt wapens te koop en te bezitten. De maatregel schijnt overigens ook voor de kolonie zelve reeds geboden, daar zich reeds te Tsjandernagor teekenen voordeden, dat de beweging in Engelsch-Indië niet naliet haren invloed te doen gevoelen.

Een ander gevaarlijk importartikel, naar men vermeent, uit de Vereenigde Staten gekomen, was een artikel, dat in het inlandsch blad *India* verscheen, waarbij het inlandsche deel van het leger tot opstand werd aangemaand en waarvan, nadat het in het dialect der landbevolking, waaruit de inlandsche troepen hoofdzakelijk worden gerecruiteerd, was overgezet, honderdduizend exemplaren werden gedrukt en verspreid. Naar aanleiding hiervan is een vervolging tegen een aantal Hindoes ingesteld.

Koloniale tentoonstellingen. Met het oog op de mogelijkheid en ook de wenschelijkheid onzes inziens dat het er binnen niet te langen tijd nog eens van komt, dat ook ten onzent eens een koloniale tentoonstelling wordt gehouden, kan het dunk ons geen kwaad eens bij de bureu te neuzen, die ons in dit opzicht voor zijn, om uit hunne ondervinding leering te putten.

Te oordeelen naar hetgeen de berlijnsche correspondent van de *Nieuwe Courant* opmerkte, zou de *Deutsche Armeé-, Marine und Kolonial-Ausstellung* daar vrijwel op een mislukking zijn uitgelopen en klagen de inzenders en verdere deelnemers steen en been over het geringe publiek.

Wij halen uit het schrijven van genoemden correspondent het volgende aan:

„Met de verleden maand geopende „*Damuka*”, de „*Deutsche Armeé-, Marine- und Kolonial-Ausstellung*”, gaat het niet naar wensch. In weerwil van den populären korten naam, door een vindingrijk redactielid der *Mittagzeitung* samengesteld uit de beginletters der zes woorden, welke dadelijk ingang heeft gevonden bij het publiek, kan dit van de tentoonstelling zelf allesbehalve worden gezegd. Nog zelden hoorde ik van zulk een slecht bezochte tentoonstelling, de door al de bladen vrijwel doodgewezen „*Damuka*” aan de uiterste grens van *Schöneberg-Friedenau*; zoogoed als niemand neemt daarvan notitie.

„Nu men eindelijk ruim een maand na de opening met alles gereed is, ziet het veel te groote terrein er lang niet onaardig uit. En toch, het succes is uitgebleven.

„Als „*onderneming*” welke dagelijks tienduizenden belangstellende bezoekers behoorde tot zich te trekken, is deze tentoonstelling totaal mislukt en het is niet waarschijnlijk, dat het kwaad nog zal zijn te verhelpen.

„De „*Damuka*” biedt te weinig interessants voor de groote massa, welke nog te weinig belang stelt in koloniale aangelegenheden om zich in de interna der *Kolonial-Halle* te verdiepen en in de marine- en legerhallen minder van haar gading vindt dan men zou hebben mogen verwachten.

„Wanneer men de geheele onderneming niet zoo grootscheeps over een enorm terrein had uitgedijd doch de opzichzelf toch al leelijke gebouwen dichter bij elkander had geplaatst zou het geheel niet zoo'n ongezelligen indruk maken als nu het geval is. Een stukrijder, die zijn vak verstaat zou menigmaal met eenig beleid door de hoofdalleen kunnen vuren, zonder een bezoeker te deren.”

Mag men de fransch-koloniale bladen gelooven, dan hebben ondernemingen van dezen aard in Frankrijk meer kans van slagen, hetzij door beteren opzet, dan wel omdat men er veel meer voelt voor wat uit den vreemde en dies ook uit de koloniën komt. Nadat toch ten vorigen jare pas de grootscheeps aan-

gelegde koloniale tentoonstelling te Marseille een bepaald succes werd geheeten, lezen we nu betreffende de op kleinere schaal te Nogent sur Marne in het bosch van Vincennes bij Parijs gehouden koloniale tentoonstelling het volgende in de *Dépêche Coloniale*:

„Het is ongelooflijk zooveel menschen als er zich op de koloniale tentoonstelling komen onderrichten. Maandag was het de Pharmaceutische school geleid door professor Perrot, Gisteren (Donderdag) vond ik er bij mijn komst 250 soldaten met hunne officieren, met de meeste aandacht den goeden jaegle volgende, den adjudant van den heer Prudhomme ter tentoonstelling van Madagaskar. Men kan zich niet voorstellen hoe druk het met deze bezoeken loopt. Zij vormen, zonder twijfel, een uitstekend middel om de koloniale idee te bevorderen, en men moet den heer Dybowski (directeur van den *Jardin Colonial* te Nogent) gelukwenschen, dat hij die bezoeken heeft weten uit te lokken.”

Van zulke bezoeken moet evenwel een tentoonstelling als financieele onderneming het niet hebben, maar ook in dit opzicht werden b.v. van de deelnemers aan de tentoonstelling te Marseille geen klachten vernomen, terwijl bij die te Nogent, uitgaande van een rijksinstelling de financieele zijde der quaestie niet zoozeer op den voorgrond treedt.

Ongetwijfeld is het echter waar, wat Paul Didier hiervoren betreffende het nut van zulke ondernemingen, uit het oogpunt van verbreiding der koloniale idee opmerkte, en zoo er ooit van zulk eene onderneming ten onzent sprake mocht wezen, zou o. i. op den voorgrond behooren te staan, deze op eenige wijze aan zulk aanschouwelijk onderricht op de meest ruime schaal dienstbaar te maken.

Nog altijd de waterkuur. Hoe ongelooflijk het ook klinken moge, de waterkuur, waarover reeds zooveel te doen is geweest, is onlangs weer in de Philippijnen toegepast. Voor den niet-wetenden lezer, die bij het woord „waterkuur” onwillekeurig aan Kneipp en anderen denkt en niet begrijpt, wat voor ongelooflijks in de toepassing van zulke heilmethode steekt, diene dat daaronder door de amerikaansche officieren, die den opstand onder de Philippijnen moesten dempen, werd verstaan, het aan een gearresteerde, die men een bekentenis of een aanwijzing betreffende gezochte opstandelingen wilde afpersen, toedienen van groote hoeveelheden water door het den liggende in de keel te pompen, terwijl de daarbij verstrekte dracht slagen menig verstokten zwijger tot bersten bracht. Luitenant Caswell van de constabulary staat thans terecht als beschuldigd de waterkuur te hebben doen toepassen door een, aan hem ondergeschikt onderofficier op een, van het heulen met de nog steeds niet geheel bedwongen opstandelingen verdachten inlander. De *Manila-Times*, het geval besprekende, meent dat er een tijd was, waarin eenige verontschuldiging voor de waterkuur was aan te voeren, maar dat die tijd nu voorbij is, en verklaart den luitenant een even grooten gek als schurk.

Voorname inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

Tijdschrift van het Bat. Genootschap van K. en W. Dl. 49 (Afl. 3 en 4) 1907.

De Wij-inscriptie op het Amoghapa-beeld van Padang-tjandi, door H. Kern (met plaat). — Over een paar hindoe beelden van Padang tjandi, door C. M. Pleyte (met platen). — Bijdrage tot de kennis van het Mahâyana op Java, door C. M. Pleyte. — Prohibitieve teekens en tatuage-vormen op het eiland Timor, door Dr. J. G. F. Riedel (met platen). — Sangka-schelpen, door E. F. Jochim (met plaat). Een Formosaansch (Koop) contract. — Nota over de Batang-Hari districten, door Ch. L. J. Palmer van den Broek. — Nota omtrent de middelen van bestaan der bevolking in Kota-basar en de Batang-Hari districten, door Id. — Nota over Kota-basar en onderhoorigheden behalve Soengai Koenit en Talos, door Id. — De munten van Nederlandsch-Indië, door J. P. Moquette (met platen).

Weekblad voor Indië. 1907. N°. 5.

Vocale voordracht in Indië, door Amat. — Oostersch element in de toonkunst (slot), door C. van de Wall. — Kossong-peerden, door Joh. Nederveen. — Nog eens: een Indisch hotel in Parijs, door H. Borel. — Bloemencorso te Padang (met foto's), door Flora. — H. C. Pennink (met portret). — Indrukken van den dag, door Corax. — Sambo door W. Helderling. — Indische kiekjes, door Tiszoo. Enz.

De Indische Mercuur. 2 Juli 1907.

Rubberscraps, door A. H. Berkhout. — Cicaden en hun parasieten, door Dr. Heinsius. — Wenken voor de bereiding van ananas- en bananen-conserven. — Het doodgaan van tabak op Albizzia-gronden. — Het gevaar van infectie door zaadvoer. — Dreigt er hongersnood in Demak? Verslag van de Kamer van Koophandel te Amsterdam. — De handelstoestand in het Verre Oosten. — Verslagen van Maatschappijen. — Nieuwe Maatschappijen. Enz.

Onze Eeuw. Juli 1907.

De invloed der zending op de maatschappij der inlanders, door Alb. C. Kruyt.

Ch. F. RIJKEN & Co.

Vleugels, Piano's, Orgels.
Verhuren, Stemmen, Repareeren
NIEUWSTRAAT No. 26.

W. PAULUSSEN.
Drogist, SPUI 156 a
recht over de St. Jacobstraat.
GOEDKOOPSTE en SOLIEDSTE adres
voor Parijzer Gummi- en Verbandartikelen.

De Goedkope Winkel van
H. DE LA COURT.
Chemische producten,
Borstelwaren, Sponsen, Zeemleder,
TOT DE LAAGSTE PRIJS.
Hemsterhuisstraat 283.

EDUARD PELGER,
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN
Prinsestraat 35,
1ste huis naast de Brandweerkazerne,
'S-GRAVENHAGE.

A. A. KNUIJVER & ZONEN,
Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.

Ned. Fabriek van
alle soorten Borduur- en
Passementwerk.

STOOMGALONWEVERIJ.
FRANJES, EMBRASSEN enz.
voor Meubelpassementwerk.

Foto's van banieren gratis
ter inzage.

H. v. DOOREN & Cie.

MODES.

DEN HAAG. SCHEVENINGEN. AMSTERDAM.
5 Hoogstraat. 11 Oranjegalerij. 24 Leidschestr.

Van iemand

die naar Indië vertrekt zijn **TE KOOP**
22 linnen pakken (russisch linnen) zoo
goed als nieuw.
Br. fr. letter L. a/d. boekhandelaar G. VOR-
MER, Prinsessegracht 1, den Haag.

NIEUW Malthusianisme.

Damesdeskundige.

MEVROUW ADRIAAN

Regentesselaan 362,
einde halte lijn 5.

Consult dagelijks, Zondags
op verzoek.

TRANSVALIA.

Prins Hendrikstraat 74.

Linnen en Katoenen Jongenspakjes,
Meisjesjurken, Plooijurkjes, Blousejurken
Witte en Blauwe Jongensbroeken,
Corsetten, Handschoenen,
WITTE ONDERGOEDEREN
ook in **ECHT JAEGER.**

A. SCHARENBERG,

Hofleverancier.

GROOTSTE KEUZE

Thee- en Presenteerbladen,
THEESERVIEZEN,
Koffiestelletjes, Bonilloirs,
enz. enz., enz.

's-Gravenhage, Hoogstraat 15

ELITE SHOES H. HESSELS & ZOOM

Importeurs van
Amerikaansch Schoeisel
Schoeisel voor Indië

Maat- en Reparatie-Ateliers

Vos in Tuinstraat 4
tegenover „Hotel des Indes”

Piet Heinstraat 117

Bol-Begonia's

aangeboden in Extra Qualiteit, in zeer
sterke planten. **Reuzenbloemen**,
gereed om op de perken geplant te
worden.

Per 25 stuks f 1.75 en p. 100 stuks f 6.

Tegen toezending van Postwissel of
Rembours, niet franco.

Spoedbestelling verzocht.

De Bloemisterij

„LUGDUNUM - BATAVORUM”,
Morschweg F 43, LEIDEN.

INKOOP van

Oude en Indische Brillanten, Parel
en andere edelgesteenten tegen den
hoogsten prijs.

N. BLUM, Amsterdam.
Nieuwe Heerengracht 9.

Maatschappij NUTRICIA,

ZOETERMEER.

Filiale DEN HAAG, Piet Heinstraat 19, Telefoon 1739.
Filiale AMSTERDAM, Leidschestr. 41, Telefoon 4797.
Filiale ROTTERDAM, Zuidblaak 76.

*Eenigste Exporteurs van Gehomogeniseerde
Melk en Room.*

Proviandeeren verschillende groote
Binnen- en Buitenlandsche Stoom-
vaart-Maatschappijen o.a. Stoomvaart-
Maatschappij „Nederland”, Rotter-
damsche Lloyd, Congo-Line enz.

Specialiteiten voor KINDERVOEDING.

Koninklijke Brood- en Beschuifabriek, LENSVELT NICOLA.

DEN HAAG, Telefoon No. 2531. VEENESTRAAT 23.

LUNCHEON ROOM.

Haagsche Beschuif.

AGUILAR'S Port-, Sherry- en Madeirawijnen
zijn alom bekend.

VRAAGT PRIJSCOURANT.

Hoofdkantoor Lange Houtstraat 6, DEN HAAG. Telefoon Interc. 264.

Bijkantoor: Batavia, B. DE BAS & Co.

Rechtskundig Bureau
„DE ADVOCaat EN PROCUREUR.”

Directie: L. N. DUIN & Co.,

Gerard Doustraat 65, — AMSTERDAM.

Belast zich met de Verdediging van Burgerlijke en Strafzaken voor
alle Rechtbanken en Kantongerechten in Nederland en Buitenland.
Biedt accoorden aan in en buiten faillissement. Spreekt faillietaan-
vragen tegen en voorkomt processen. Bezorgt gelden op elk solied
onderpand, ook met 2 borgen. - Levensverzekeringpolis - Assurantiën.

Extra aanbieding, zolang de voorraad strekt.

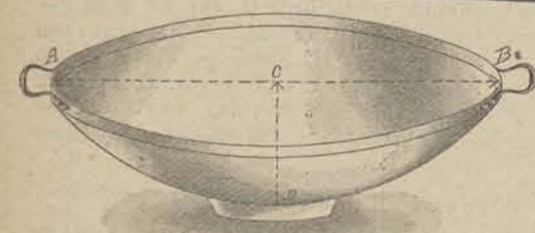
Buitengewoon zwaar JAEGER

HEEREN-PANTALONS en BORSTROKKEN, f 2.75 per stel,

franco door geheel Nederland, na ontvangst van postwissel, met opgaaf van kleine,
middel- of groote maat.

Wat niet in alle opzichten voldoet, kan worden teruggezonden en het volle bedrag
wordt onmiddellijk gerestitueerd.

Adres: Hollandia Tricot Prinsengracht, Amsterdam.

Nieuw in den Handel.

WADJAN

met fijn gepolijste binnen (braad)vlak
onmiddellijk voor het
gebruik gereed.

En Gros en En Detail verkrijgbaar

bij

G. A. Römer,

IJzerfabriek, Apeldoorn.

